

MONITORUL OFICIAL

AL

ROMÂNIEI

Anul 191 (XXXV) — Nr. 61

PARTEA I
LEGI, DECRETE, HOTĂRĂRI ȘI ALTE ACTE

Miercuri, 25 ianuarie 2023

SUMAR

Pagina

ACTE ALE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE
ȘI JUSTIȚIE

Decizia nr. 79 din 5 decembrie 2022 (Completul pentru
dezlegarea unor chestiuni de drept) 2–16

ACTE ALE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

COMPLETUL PENTRU DEZLEGAREA UNOR CHESTIUNI DE DREPT

DECIZIA Nr. 79**din 5 decembrie 2022**

Dosar nr. 2.059/1/2022

Gabriela Elena Bogasiu	— vicepreședintele delegat al Înaltei Curți de Casație și Justiție — președintele completului
Laura-Mihaela Ivanovici	— președintele Secției I civile
Valentina Vrabie	— președintele delegat al Secției a II-a civile
Denisa Angelica Stănișor	— președintele delegat al Secției de contencios administrativ și fiscal
Beatrice Ioana Nestor	— judecător la Secția I civilă
Adina Georgeta Nicolae	— judecător la Secția I civilă
Adina Georgeta Ponea	— judecător la Secția I civilă
Valentin Mitea	— judecător la Secția I civilă
Lavinia Dascălu	— judecător la Secția I civilă
Iulia Manuela Cîrnu	— judecător la Secția a II-a civilă
Diana Manole	— judecător la Secția a II-a civilă
Carmen Trănica Teau	— judecător la Secția a II-a civilă
Mărioara Isailă	— judecător la Secția a II-a civilă
Minodora Condoiu	— judecător la Secția a II-a civilă
Mariana Constantinescu	— judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Ana Roxana Tudose	— judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Carmen Mihaela Voinescu	— judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Marius Ionel Ionescu	— judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Cezar Hîncu	— judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal

1. Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, investit cu soluționarea Dosarului nr. 2.059/1/2022, a fost constituit conform dispozițiilor art. 520 alin. (8) din Codul de procedură civilă și ale art. 37 alin. (1) din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu completările ulterioare (*Regulamentul*).

2. Ședința este prezidată de doamna judecător Gabriela Elena Bogasiu, vicepreședintele delegat al Înaltei Curți de Casație și Justiție.

3. La ședința de judecată participă doamna Elena Adriana Stamatescu, magistrat-asistent, desemnată în conformitate cu dispozițiile art. 38 din Regulament.

4. Înalta Curte de Casație și Justiție — Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept a luat în examinare

sesizarea formulată de Înalta Curte de Casație și Justiție — Secția I civilă, în Dosarul nr. 16.667/3/2019*.

5. Magistratul-asistent prezintă referatul cauzei, arătând că la dosar a fost depus raportul întocmit de judecătorii-raportori, ce a fost comunicat părților, conform dispozițiilor art. 520 alin. (10) din Codul de procedură civilă; părțile nu au depus puncte de vedere asupra chestiunii de drept.

6. De asemenea, referă asupra faptului că au fost transmise de către instanțele naționale opinii teoretice asupra problemei de drept, iar Ministerul Public — Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a comunicat că nu se verifică, în prezent, practica judiciară în vederea promovării unui recurs în interesul legii în problema de drept ce formează obiectul sesizării.

7. În urma deliberărilor, Înalta Curte de Casație și Justiție — Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept rămâne în pronunțare asupra sesizării privind pronunțarea unei hotărâri prealabile.

ÎNALTA CURTE,

deliberând asupra chestiunii de drept cu care a fost sesizată, constată următoarele:

I. Titularul și obiectul sesizării

8. Înalta Curte de Casație și Justiție — Secția I civilă a dispus, prin Încheierea din 20 septembrie 2022, în Dosarul nr. 16.667/3/2019*, sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, în temeiul dispozițiilor art. 519 din Codul de procedură civilă, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile cu privire la următoarea chestiune de drept:

În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 497 din Codul de procedură civilă, în forma modificată prin Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative (Legea nr. 310/2018), în cazul în care, în al doilea ciclu procesual, s-ar pune problema admiterii recursului de către Înalta Curte de Casație și Justiție, această instanță de recurs, casând decizia recurată, va reține cauza pentru rejudecarea apelului?

Dacă răspunsul este afirmativ, în rejudecarea apelului de către Înalta Curte de Casație și Justiție, sunt aplicabile prevederile art. 498 și art. 501 din Codul de procedură civilă?

Dacă răspunsul este negativ, în ce situații s-ar putea pronunța o a doua soluție de casare cu trimitere a cauzei spre rejudecare?

9. Sesizarea a fost înregistrată pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție la data de 3 octombrie 2022, cu nr. 2.059/1/2022, termenul de judecată fiind stabilit la 5 decembrie 2022.

II. Norma de drept intern ce formează obiectul sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție cu privire la pronunțarea unei hotărâri prealabile

10. *Codul de procedură civilă, în forma modificată prin Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative*

Art. 497. — Soluțiile pe care le poate pronunța Înalta Curte de Casație și Justiție

Înalta Curte de Casație și Justiție, în caz de casare, trimite, o singură dată în cursul procesului, cauza spre o nouă judecată instanței de apel care a pronunțat hotărârea casată ori, atunci când este cazul și sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480 alin. (3), primei instanțe, a cărei hotărâre este, de asemenea, casată. Atunci când interesele bunei administrări a justiției o cer, cauza va putea fi trimisă oricărei alte instanțe de același grad, cu excepția cazului casării pentru lipsă de competență, când cauza va fi trimisă instanței competente sau altui organ cu activitate jurisdicțională competent potrivit legii. În cazul în care casarea s-a făcut pentru că instanța a depășit atribuțiile puterii judecătorești sau când s-a încălcat autoritatea de lucru judecat, cererea se respinge ca inadmisibilă.

Art. 498. — Soluțiile pe care le pot pronunța alte instanțe de recurs

(1) În cazul în care competența de soluționare a recursului aparține tribunalului sau curții de apel și s-a casat hotărârea atacată, rejudecarea procesului în fond se va face de către instanța de recurs, fie la termenul la care a avut loc admiterea recursului, situație în care se pronunță o singură decizie, fie la un alt termen stabilit în acest scop.

(2) Instanțele prevăzute la alin. (1) vor casa cu trimitere, o singură dată în cursul procesului, în cazul în care instanța a cărei hotărâre este atacată cu recurs a soluționat procesul fără a intra în judecata fondului sau judecata s-a făcut în lipsa părții care a fost nelegal citată, atât la administrarea probelor, cât și la dezbaterea fondului. În vederea rejudecării, cauza se trimite la instanța care a pronunțat hotărârea casată ori la altă instanță de același grad cu aceasta, din aceeași circumscripție. Dispozițiile art. 497 se aplică în mod corespunzător, în caz de necompetență, de depășire a atribuțiilor puterii judecătorești și de încălcarea a autorității de lucru judecat.

Art. 501. — Judecata în fond după casare

(1) În caz de casare, hotărârile instanței de recurs asupra problemelor de drept dezlegate sunt obligatorii pentru instanța care judecă fondul.

(2) Când hotărârea a fost casată pentru încălcarea regulilor de procedură, judecata va reîncepe de la actul anulat.

(3) După casare, instanța de fond va judeca din nou, în limitele casării și ținând seama de toate motivele invocate înaintea instanței a cărei hotărâre a fost casată.

(4) În cazul rejudecării după casare, cu reținere sau cu trimitere, sunt admisibile orice probe prevăzute de lege.

III. Expunerea succintă a procesului

11. Prin *cererea înregistrată pe rolul Tribunalului București — Secția a III-a civilă, la data de 30 mai 2019, cu nr. 16.667/3/2019*, reclamantul Centrul Român pentru Administrarea Drepturilor Artiștilor Interpreți — CREDIDAM a chemat în judecată pe pârâta X — S.R.L., solicitând ca prin hotărârea ce se va pronunța să se dispună: obligarea acesteia la plata sumei de 2.583 lei plus TVA, reprezentând triplul remunerației datorate artiștilor interpreți sau executanți pentru comunicarea publică a fonogramelor de comerț publicate în scop comercial/fonogramelor sau a reproducerilor acestora și a prestațiilor artistice din domeniul audiovizual în incinta unității deținute, în perioada 1 septembrie 2017—31 mai 2019; obligarea pârâtei la plata penalităților de întârziere în cuantum de 1.133,08 lei, calculate până la data de 21 mai 2019 și, în continuare, până la recuperarea integrală a remunerației datorate, precum și la plata cheltuielilor de judecată.

12. Prin *Sentința civilă nr. 2.276 din 23 octombrie 2019, Tribunalul București — Secția a III-a civilă* a admis în parte cererea, a obligat pârâta să plătească reclamantului suma de 7.749 lei, reprezentând triplul remunerației pentru comunicarea publică de fonograme în intervalul 1 septembrie

2017—31 aprilie 2019; a obligat pârâta să plătească reclamantului suma de 908,6 lei, reprezentând penalități de întârziere, precum și penalități de întârziere în cuantum de 0,1% pe fiecare zi în continuare, până la achitarea integrală a debitului restant; a obligat pârâta să plătească reclamantului, cu titlu de cheltuieli de judecată, suma de 100 lei reprezentând taxă judiciară de timbru și suma de 595 lei reprezentând onorariu avocat.

13. Prin *Decizia civilă nr. 722A din 8 iulie 2020, Curtea de Apel București — Secția a IV-a civilă* a admis apelul formulat de pârâta X — S.R.L. împotriva Sentinței civile nr. 2.276 din 23 octombrie 2019, a schimbat în parte sentința, în sensul că a obligat pârâta să plătească reclamantului suma de 2.583 lei (fără TVA) reprezentând triplul remunerației aferente perioadei 1 septembrie 2017—31 aprilie 2019, a respins capătul de cerere referitor la penalități, a păstrat în rest sentința și a respins cererea intimătei-reclamante privind cheltuielile de judecată din apel.

14. Prin *Decizia civilă nr. 24 din 19 ianuarie 2021, Înalta Curte de Casație și Justiție — Secția I civilă* a respins excepția nulității recursului, invocată de intimatul-reclamant, a admis recursul declarat de pârâta X — S.R.L. împotriva Deciziei nr. 722A din 8 iulie 2020, a casat decizia și a trimis cauza spre rejudecare la aceeași curte de apel.

15. Prin *Decizia civilă nr. 1.105 din data de 9 iulie 2021, pronunțată în Dosarul nr. 16.667/3/2019*, Curtea de Apel București — Secția a IV-a civilă* a admis apelul formulat de pârâta X — S.R.L. împotriva Sentinței civile nr. 2.276 din 23 octombrie 2019, pronunțate de Tribunalul București — Secția a III-a civilă. A schimbat în parte sentința, în sensul că: a obligat pârâta să plătească reclamantei suma de 2.583 lei reprezentând triplul remunerației aferente perioadei 1 septembrie 2017—31 aprilie 2019, pentru comunicare publică de fonograme, datorată artiștilor interpreți sau executanți; a respins acțiunea pentru rest; a obligat pârâta să plătească reclamantei suma de 695 lei cheltuieli de judecată; a obligat intimata-reclamantă să plătească apelantei-pârâte suma de 50 lei cheltuieli de judecată.

16. Împotriva acestei decizii a declarat *recurs* pârâta, susținând incidența motivului de casare reglementat de art. 488 alin. (1) pct. 8 din Codul de procedură civilă, întrucât, în opinia sa, hotărârea atacată a fost dată cu încălcarea și aplicarea greșită a normelor de drept material.

17. Recurenta-pârâtă a solicitat admiterea recursului, casarea hotărârii recurate și, rejudecându-se cauza, să se respingă pe fond acțiunea, întrucât nu există o comunicare aptă de a genera obligația de plată a remunerației solicitate de intimata-pârâtă.

18. Prin încheierea de ședință din 10 mai 2022, Înalta Curte de Casație și Justiție a amânat pronunțarea la data de 24 mai 2022, când a repus cauza pe rol în vederea punerii în discuția părților a necesității sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție, în procedura reglementată de dispozițiile art. 519 din Codul de procedură civilă, pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile cu privire la chestiunea de drept menționată.

19. Prin încheierea de pronunțată la 20 septembrie 2022, sesizarea a fost considerată admisibilă și, în temeiul dispozițiilor art. 520 alin. (2) din Codul de procedură civilă, s-a dispus suspendarea judecării.

IV. Motivele de admisibilitate reținute de titularul sesizării

20. Instanța de trimitere a constatat că sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate a sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție prevăzute de art. 519 din Codul de procedură civilă.

21. Astfel, completul de judecată din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție — Secția I civilă, ce a formulat prezenta sesizare, este investit cu soluționarea unui recurs în cel de-al doilea ciclu procesual (într-un litigiu început la data de 30 mai 2019, așadar, după intrarea în vigoare a Legii nr. 310/2018). Prin urmare, acest complet soluționează cauza în ultimă instanță, pronunțând o hotărâre definitivă, conform dispozițiilor art. 634 alin. (1) pct. 5 din Codul de procedură civilă.

22. Cât privește condiția existenței unei chestiuni de drept de care depinde soluționarea pe fond a cauzei, chestiunea de drept supusă dezbaterii decurge din modul de interpretare a sintagmei „o singură dată în cursul procesului”, alăturată soluției de casare, din cuprinsul art. 497 din Codul de procedură civilă și interesează soluționarea pe fond a recursului, întrucât de dezlegarea ce i se va da depinde modul în care Înalta Curte de Casație și Justiție va proceda în ipoteza admiterii recursului, pentru a doua oară în prezentul proces.

23. În primul ciclu procesual parcurs în cauză, recursul a fost admis, dispunându-se, în consecință, casarea deciziei de apel și trimiterea cauzei spre rejudecare instanței de apel. Astfel, se pune problema de a ști, în interpretarea și aplicarea art. 497 din Codul de procedură civilă, în forma conturată prin Legea nr. 310/2018, cum va proceda Înalta Curte de Casație și Justiție în situația în care ar admite recursul și ar casa decizia de apel, respectiv dacă este permis a se trimite din nou cauza spre rejudecare sau dacă instanța supremă va reține cauza spre judecare în fond. În acest ultim caz, se ridică problema dispozițiilor legale aplicabile judecării în fond după casare.

24. Chestiunea de drept este una veritabilă, întrucât sunt posibile interpretări diferite ale art. 497 din Codul de procedură civilă, din cauză că acest text este incomplet și nici nu este corelat cu alte dispoziții legale.

25. Astfel, introducerea în text în anul 2018 a sintagmei „o singură dată în cursul procesului” nu a fost însoțită de o modificare legislativă prin care să se indice ori din care să reiasă soluția de trimitere sau de reținere a cauzei, ce trebuie pronunțată de către Înalta Curte de Casație și Justiție în cazul unei noi casări, precum și cazurile în care trebuie pronunțată una sau alta dintre soluții. Nu a fost inserată nici vreo trimitere la alte dispoziții legale care, eventual, să fie aplicate în mod corespunzător.

26. A fost păstrată, în schimb, distincția între soluțiile pe care le poate pronunța Înalta Curte de Casație și Justiție, din art. 497, și soluțiile pe care le pot pronunța alte instanțe de recurs, din art. 498 din Codul de procedură civilă. Casarea cu trimitere continuă să reprezinte regula în cazul recursului de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție, în timp ce, potrivit art. 498 alin. (2) din Codul de procedură civilă, se păstrează regula casării cu reținere în cazul tribunalelor și al curților de apel, cu precizarea clară a situațiilor de excepție, în care cauza poate fi trimisă în vederea rejudecării.

27. Aceste inadvertențe legislative denotă, în opinia completului de judecată, caracterul veritabil, dar și dificultatea problemei de drept supuse clarificării, existând posibilitatea interpretării diferite a legii și riscul creării unei practici judiciare neunitare în dezlegarea acestei chestiuni de drept.

28. Este îndeplinită și cerința de admisibilitate a noutății, fiind vorba despre o reglementare relativ recent intrată în vigoare și care, mai mult decât atât, se aplică în mod efectiv de puțină vreme, în litigii începute după data de 21 decembrie 2018 și aflate pentru a doua oară în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție, în etapa procesuală a recursului.

29. Examenul jurisprudențial efectuat a relevat că, la nivelul Secției I civile a Înaltei Curți de Casație și Justiție, s-au pronunțat până în prezent doar două decizii în litigii începute sub imperiul Legii nr. 310/2018, anume deciziile nr. 2.533 din 18 noiembrie 2021 și nr. 572 din 17 martie 2022 (neredactată), ambele pronunțate de același complet de judecată. Prin cele două decizii s-au dispus, în al doilea ciclu procesual, admiterea recursului, casarea deciziei de apel și o nouă trimitere a cauzei spre rejudecare aceleiași instanțe de apel.

30. La nivelul Secției a II-a civile a Înaltei Curți de Casație și Justiție nu a fost identificată nicio astfel de decizie relevantă.

31. Numărul redus de hotărâri pronunțate, comparativ cu numărul mare de litigii începute după data de 21 decembrie

2018 — ce vor deveni în curând preponderente în privința recursurilor ce se vor înregistra pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție —, indică faptul că nu s-a dezvoltat o anumită practică judiciară în legătură cu chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită, fiind necesară o dezlegare cu caracter obligatoriu a chestiunii de drept, în scopul prevenirii apariției unei practici neunitare.

32. Problema de drept nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, conform evidențelor Înaltei Curți de Casație și Justiție, consultate la data sesizării.

V. Punctele de vedere ale părților cu privire la dezlegarea chestiunii de drept

33. *Recurenta-pârâtă* consideră că Înalta Curte de Casație și Justiție poate pronunța în toate situațiile o a doua soluție de casare cu trimitere a cauzei spre rejudecare, deoarece dispozițiile art. 497 din Codul de procedură civilă nu limitează numărul casărilor care pot fi dispuse de către această instanță.

34. În opinia sa, Codul de procedură civilă distinge între soluțiile pe care le poate pronunța Înalta Curte de Casație și celelalte instanțe competente în materia recursului, regulile stabilite de lege în această privință fiind diferite; această diferențiere se justifică prin rolul particular pe care îl joacă în cadrul sistemului nostru judiciar instanța supremă.

35. Susține că Înalta Curte de Casație și Justiție, conform dispozițiilor Codului de procedură civilă, nu are în competență rejudecarea procesului în fond după casare, iar această regulă vine în completarea art. 496 din Codul de procedură civilă, care a eliminat din competența instanțelor de recurs, cu titlu general, posibilitatea modificării hotărârii recurate. Aceste prevederi coroborate sprijină rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție de examinare a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile în scopul unificării practicii judiciare.

36. În realitate, art. 497 din Codul de procedură civilă se referă la soluțiile pe care le poate pronunța Înalta Curte de Casație și Justiție după admiterea recursului și casarea hotărârii atacate. Faptul că, în caz de admitere a recursului, indiferent care este instanța de recurs, singura soluție posibilă actualmente este aceea a casării hotărârii — nu și cea a modificării — rezultă, în opinia sa, din art. 496 alin. (2) din Codul de procedură civilă, iar pentru instanța supremă se instituie regula casării cu trimitere spre rejudecare.

37. În speță, dat fiind faptul că judecata după casare nu a respectat hotărârea instanței de recurs și limitele rejudecării impuse de art. 501 din Codul de procedură civilă asupra problemelor de drept dezlegate ce erau obligatorii pentru instanța de apel, se impune o nouă casare.

38. Cu privire la interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 497 din Codul de procedură civilă consideră că, în cazul în care, în al doilea ciclu procesual, se pune problema admiterii recursului de către Înalta Curte de Casație și Justiție, această instanță de recurs, casând decizia recurată, nu va putea reține cauza pentru rejudecarea apelului, deoarece dispozițiile art. 498 din Codul de procedură civilă disting între instanța supremă și instanțele de drept comun în materia recursului.

39. În opinia sa, posibilitatea rejudecării pe fond a procesului vizează doar aspectele de nelegalitate a hotărârii atacate, nefiind admisibile criticile referitoare la temeinicia acesteia; așadar, în condițiile în care nu sunt permise expunerea criticilor de netemeinicie prin cererea de recurs și nici susținerea lor, instanța supremă nu s-ar putea pronunța asupra fondului procesului, pentru că s-ar încălca principiul contradictorialității, care presupune că instanța își va întemeia hotărârea numai pe motive de fapt și de drept care au fost suspuse dezbaterii contradictorii.

40. Concluzionând, recurenta-pârâtă arată că reținerea spre rejudecare, având în vedere dispozițiile art. 497 și 498 din Codul de procedură civilă, se referă la soluțiile care pot fi pronunțate

după admiterea recursului și casarea hotărârii atacate, însă de către alte instanțe de recurs decât Înalta Curte de Casație și Justiție, respectiv curți de apel și tribunale.

41. În opinia *intimatului-reclamant*, Înalta Curte de Casație și Justiție va putea casa pentru a doua oară decizia pronunțată de către instanța de apel și, în raport cu dispozițiile art. 497 din Codul de procedură civilă, prin care se arată că trimiterea către instanța de apel este limitată la una singură, va putea reține și judeca și apelul.

42. Menționează că dispozițiile art. 497 din Codul de procedură civilă nu limitează numărul de casări pe care le poate pronunța Înalta Curte de Casație și Justiție, ci limitează la o singură trimitere rejudecarea de către instanțele de apel care au pronunțat hotărârea casată.

43. Totodată, învederează că dispozițiile art. 498 din Codul de procedură civilă arată soluțiile pe care le pot pronunța alte instanțe de recurs, în afară de Înalta Curte de Casație și Justiție, respectiv, în condițiile în care s-a casat hotărârea atacată, rejudecarea procesului în fond se va face de către instanța de recurs, fie la termenul la care a avut loc admiterea recursului, situație în care se pronunță o singură decizie, fie la un alt termen stabilit în acest scop. Spre deosebire de soluționarea recursului de către instanța supremă, unde regula este casarea cu trimitere, în cazul în care competența revine tribunalului și curților de apel, regula este casarea cu reținere.

44. În aceste condiții, consideră că în situații excepționale și Înalta Curte de Casație și Justiție poate adopta soluția reținerii cauzei spre rejudecare, în ipoteza în care pricina se află la a doua casare.

VI. Punctul de vedere al completului de judecată care a formulat sesizarea cu privire la dezlegarea chestiunii de drept

45. Completul de judecată investit cu soluționarea recursului în Dosarul nr. 16.667/3/2019* a apreciat că inadvertențele legislative care au justificat declanșarea mecanismului de unificare jurisprudențială conduc la nu mai puțin de *trei interpretări posibile* ale art. 497 din Codul de procedură civilă.

A. Sintagma „o singură dată în cursul procesului”, cu referire la soluția casării, este susceptibilă de o interpretare pur literală, textul trebuind a fi citit în sensul obișnuit al termenilor.

46. Intenția legiuitorului la edictarea normei a fost aceea de a limita numărul de casări cu trimitere pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție la una singură în tot cursul procesului. Restricția se aplică, în absența oricărei distincții, indiferent de întinderea casării, respectiv dacă trimiterea spre rejudecare se dispune în favoarea instanței de apel ori, după caz, către prima instanță.

47. Astfel, răspunsul la prima întrebare din sesizare este afirmativ. În al doilea ciclu procesual, după o primă casare cu trimitere, în ipoteza unei noi casări, Înalta Curte de Casație și Justiție va reține cauza spre judecare în fond.

48. În acest cadru, și răspunsul la cea de-a doua întrebare este afirmativ. Dispozițiile art. 498 alin. (1) din Codul de procedură civilă sunt pe deplin aplicabile, chiar dacă această normă reglementează soluțiile pe care le pot pronunța alte instanțe de recurs. În absența unei norme proprii Înaltei Curți de Casație și Justiție în privința rejudecării procesului în fond, este incident art. 5 alin. (3) din Codul de procedură civilă, din care rezultă că pricina poate fi judecată în baza dispozițiilor legale privitoare la situații asemănătoare.

49. Cât privește art. 501 din Codul de procedură civilă, ce vizează judecata în fond după casare, acest text este direct aplicabil, nefiind necesară recurgerea la analogie, întrucât legiuitorul nu face nicio distincție în funcție de instanța care rejudecă procesul. Cât timp nu este exclusă, prin art. 497 din Codul de procedură civilă, posibilitatea ca Înalta Curte de Casație și Justiție să rețină cauza spre judecare în fond după

casare, nu există nicio rațiune pentru ca această etapă procesuală să nu urmeze regulile din art. 501 din Codul de procedură civilă.

B. Sintagma „o singură dată în cursul procesului” nu poate fi interpretată ca o limitare a numărului de casări cu trimitere pe care le poate pronunța Înalta Curte de Casație și Justiție în cursul unui proces, din moment ce o asemenea interpretare ar lipsi de conținut reglementarea recursului soluționat de instanța supremă, care nu a suferit vreo altă modificare în afară de introducerea acestei sintagme.

50. Astfel, recursul nu este asimilat recursului soluționat de tribunale și curți de apel, păstrându-și regimul specific de soluționare. Dacă s-ar fi intenționat altfel, legiuitorul ar fi procedat la eliminarea art. 497 din Codul de procedură civilă, care instituie soluții proprii pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție, concomitent cu înlăturarea din cuprinsul art. 498 din Codul de procedură civilă a referirii exclusive la recursul de competența tribunalului sau a curții de apel.

51. Pe de altă parte, chiar și în contextul Legii nr. 310/2018, prima casare dispusă în cauză de Înalta Curte de Casație și Justiție va fi cu trimitere spre rejudecare, în mod obligatoriu și, în absența oricărei distincții în text, indiferent de motivul de nelegalitate admis, dintre cele prevăzute de art. 488 din Codul de procedură civilă. Așadar, se va casa cu trimitere chiar în ipoteza prevăzută de art. 488 alin. (1) pct. 8 din Codul de procedură civilă, privind încălcarea sau aplicarea greșită a unor norme de drept material, când situația de fapt este pe deplin stabilită și s-ar fi pus problema în recurs doar a aplicării corecte a legii în raport cu faptele și împrejurările constatate.

52. Constatarea firească ce decurge din integrarea modificării aduse art. 497 din Codul de procedură civilă în ansamblul nemodificat al reglementării recursului de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție este aceea că nu se urmărește ca instanța supremă să ajungă să se pronunțe asupra situației de fapt și asupra probelor administrate, prerogativă ce aparține instanțelor de fond.

53. Or, cât timp spiritul reglementării recursului nu a fost schimbat printr-o modificare legislativă care să vizeze prima soluție de casare din proces, pe care o poate pronunța Înalta Curte de Casație și Justiție în directă legătură cu motivele de casare, nu există nicio rațiune pentru a se socoti că o a doua casare cu trimitere temporizează nejustificat cursul procesului, iar Înalta Curte de Casație și Justiție este obligată să judece cauza în fond, contrar intenției legiuitorului de la elaborarea reglementării codului.

54. Este evident că dispozițiile codului din reglementarea recursului soluționat de celelalte instanțe de recurs nu sunt compatibile cu recursul soluționat de către Înalta Curte de Casație și Justiție, astfel încât nu se pune problema aplicării prin analogie a art. 498 din Codul de procedură civilă, nefiind vorba despre situații asemănătoare.

55. Prin urmare, răspunsul la prima întrebare este negativ, în sensul că, în al doilea ciclu procesual, dacă s-ar pune problema admiterii recursului de către Înalta Curte de Casație și Justiție, această instanță de recurs, casând decizia recurată, nu va reține cauza pentru rejudecarea apelului, ci va putea trimite, încă o dată, cauza spre rejudecare.

56. În absența oricărei distincții în conținutul art. 497 din Codul de procedură civilă, și cea de-a doua casare cu trimitere va putea fi pronunțată pentru oricare dintre motivele de nelegalitate prevăzute de art. 488 din Codul de procedură civilă, sens în care ar urma să se răspundă la a treia întrebare, care depinde de primul răspuns.

C. Într-o a treia interpretare, se consideră că trebuie să se dea eficiență voinței legiuitorului prin introducerea sintagmei „o singură dată în cursul procesului” în cuprinsul art. 497 din Codul de procedură civilă, în sensul limitării numărului de casări cu

trimitere pe care le poate pronunța Înalta Curte de Casație și Justiție în cursul unui proces.

57. Așadar, în cazul unei a doua casări în cursul aceleiași proces, Înalta Curte de Casație și Justiție va reține cauza spre rejudecare în fond.

58. În același timp, însă, pentru argumentele arătate în cadrul celei de-a doua interpretări, nu se poate conchide că legiuitorul a urmărit, prin reglementarea recursului de competența instanței supreme, ca Înalta Curte de Casație și Justiție să rețină cauza spre rejudecare în fond, chiar și în ipoteza în care situația de fapt nu este pe deplin stabilită.

59. Mai mult decât atât, dacă s-ar dispune, în cel de-al doilea ciclu procesual, casarea hotărârii primei instanțe (ipoteză pe care, teoretic, art. 497 din Codul de procedură civilă nu o exclude), s-ar putea ajunge ca, prin casarea cu reținere, Înalta Curte de Casație și Justiție să stabilească situația de fapt, întocmai ca o instanță de apel sau chiar ca prima instanță de fond — și poate chiar pentru prima dată în cursul procesului —, pe baza aprecierii sau a reaprecierii probelor, posibil administrate chiar în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție, în aplicarea art. 501 din Codul de procedură civilă.

60. Din acest motiv, răspunsul la prima întrebare este afirmativ, dar nuanțat prin raportare la rolul constituțional al instanței supreme, în sensul că, deși casarea cu reținere va reprezenta regula în cel de-al doilea ciclu procesual, o a doua casare cu trimitere va putea fi, totuși, dispusă atunci când situația de fapt nu a fost pe deplin clarificată (similar soluției prevăzute prin art. 314 din Codul de procedură civilă din 1865).

61. Pe cale de consecință, se poate răspunde și la celelalte două întrebări, cu toate că, prin modul de formulare, acestea par să se excludă, în condițiile în care răspunsul la prima întrebare permite atât casarea cu reținere, cât și o nouă casare cu trimitere, în anumite situații.

62. Astfel, în privința dispozițiilor legale aplicabile în ipoteza casării cu reținere, nu există niciun impediment pentru aplicarea prevederilor art. 498 alin. (1) din Codul de procedură civilă, în sensul că rejudecarea procesului în fond se va face de către Înalta Curte de Casație și Justiție, fie la termenul la care a avut loc admiterea recursului, pronunțându-se o singură decizie, fie la un alt termen de judecată stabilit în acest scop.

63. În schimb, art. 501 din Codul de procedură civilă nu se poate aplica și în cazul casării cu reținere de către Înalta Curte de Casație și Justiție, în măsura în care acest text obligă instanța de rejudecare la stabilirea situației de fapt și la administrarea oricăror probe prevăzute de lege.

64. În ceea ce privește cea de-a treia întrebare, din cele ce precedă rezultă că o a doua casare cu trimitere este posibilă atunci când situația de fapt nu este deja pe deplin clarificată, acesta reprezentând motivul trimiterii spre rejudecare, fie la instanța de apel, fie la prima instanță, în lumina dezlegărilor obligatorii ale instanței de casare.

65. Instanța de trimitere consideră că sunt viabile argumentele pentru toate cele trei interpretări posibile ale legii, redate anterior, fără a o susține, în mod unanim, pe una anume dintre acestea.

VII. Jurisprudența instanțelor naționale în materie

66. La solicitarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, instanțele naționale au comunicat exclusiv opinii teoretice asupra problemei de drept, în sensul tuturor celor trei dezlegări posibile.

67. Astfel, *într-o opinie*, s-a apreciat că, în situația vizată de sesizare, Înalta Curte de Casație și Justiție, ca regulă, va reține cauza spre rejudecare, dar va putea dispune casarea cu trimitere, atunci când situația de fapt nu este pe deplin stabilită. În prima ipoteză nu există niciun impediment pentru aplicarea prevederilor art. 498 alin. (1) din Codul de procedură civilă. Dispozițiile art. 501 nu sunt însă aplicabile, având în vedere că

acest text obligă instanța de rejudecare la stabilirea situației de fapt și administrarea oricăror probe prevăzute de lege.

68. În acest sens au opinat Curtea de Apel Alba Iulia, Curtea de Apel Brașov, Secția a IV-a civilă a Curții de Apel București, Tribunalul Gorj — Secția I civilă.

69. *Într-o a doua opinie*, s-a considerat că instanța supremă nu poate reține cauza pentru rejudecarea apelului, cea de-a doua casare putând fi dispusă pentru oricare dintre motivele de nelegalitate prevăzute de art. 488 din Codul de procedură civilă (Tribunalul Teleorman — Secția civilă, Tribunalul Giurgiu).

70. *Alte instanțe* au opinat că Înalta Curte de Casație și Justiție poate apela o singură dată în cursul procesului civil la casarea cu trimitere, ceea ce înseamnă că la o a doua casare a hotărârii va reține cauza spre rejudecare. În acest fel, calea extraordinară de atac a recursului devine cadrul procesual atât pentru cercetarea motivelor de legalitate, cât și al judecării în fond a cauzei (Curtea de Apel București — Secția a III-a civilă și pentru cauze cu minori și de familie, Secția a IV-a civilă, Secția a VI-a civilă, Tribunalul București, Tribunalul Ialomița, Tribunalul Teleorman — Secția civilă, Judecătoria Alexandria, Judecătoria Turnu Măgurele, Curtea de Apel Craiova — Secția I civilă, Judecătoria Slatina — Secția civilă, Judecătoria Caracal, Judecătoria Balș, Tribunalul Dolj — Secția a II-a civilă, Curtea de Apel Galați — Secția I civilă, Tribunalul Galați, Curtea de Apel Iași, Curtea de Apel Oradea — Secția a II-a civilă, Tribunalul Bihor, Tribunalul Buzău, Curtea de Apel Suceava — Secția a II-a civilă, Tribunalul Suceava, Curtea de Apel Târgu Mureș — Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal, Tribunalul Arad — Secția I civilă, Tribunalul Caraș-Severin — Secția I civilă).

71. Ministerul Public — Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a comunicat că la nivelul Secției judiciare — Serviciu judiciar civil nu se verifică, în prezent, practica judiciară în vederea promovării unui eventual recurs în interesul legii în problema de drept ce formează obiectul sesizării.

VIII. Jurisprudența Curții Constituționale

72. Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra constituționalității dispozițiilor art. 497 din Codul de procedură civilă, în forma în vigoare înaintea modificării introduse prin Legea nr. 310/2018, prin Decizia nr. 454 din 4 iulie 2018, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 836 din 1 octombrie 2018 (*Decizia nr. 454 din 4 iulie 2018*), prin care, respingând obiecția de neconstituționalitate a acestor dispoziții legale, a reținut că:

„43. (...) modificarea operată asupra art. 497 din Codul de procedură civilă limitează posibilitatea Înaltei Curți de Casație și Justiție de a casa și trimite spre o nouă judecată cauza la instanța de apel sau prima instanță, după caz. Astfel, Înalta Curte de Casație și Justiție poate apela la procedeele casării cu trimitere o singură dată în cursul procesului civil, ceea ce înseamnă că la o a doua casare a hotărârii va reține cauza spre judecare. În acest fel, calea extraordinară de atac a recursului devine cadrul procesual atât pentru cercetarea motivelor de legalitate, cât și al judecării pe fond a cauzei. (...)

49. *Cu privire la critica de neconstituționalitate referitoare la faptul că este limitată posibilitatea Înaltei Curți de Casație și Justiție de a casa cu trimitere o singură dată, aceasta este o opțiune a legiuitorului, opțiune care este normativizată și în privința tribunalelor/curților de apel pentru două ipoteze, respectiv situațiile în care instanța a cărei hotărâre este atacată cu recurs a soluționat procesul fără a intra în judecata fondului sau judecata s-a făcut în lipsa părții care a fost nelegal citată, atât la administrarea probelor, cât și la dezbaterile fondului.*

50. *(...) Faptul că instanța supremă este una de casație nu înseamnă că soluția pe care o poate pronunța în legătură cu soluționarea recursului poate fi numai casarea cu trimitere, ci și casarea cu reținere. (...)*”

IX. Raportul asupra chestiunii de drept

73. Prin raportul întocmit, judecătorii-raportori au apreciat că, în cazul în care, în al doilea ciclu procesual, s-ar admite recursul, casându-se decizia atacată, Înalta Curte de Casație și Justiție va reține cauza spre judecare în fond numai atunci când, faptele fiind pe deplin stabilite, nu ar fi pusă în situația de a proceda la reanalizarea stării de fapt prin recalificarea faptelor sau prin completarea sau readministrarea probatoriului, în caz contrar cauza urmând a fi trimisă spre rejudecare la instanța de apel ori la prima instanță.

X. Înalta Curte de Casație și Justiție

Examinând sesizarea în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, raportul întocmit de judecătorii-raportori și chestiunea de drept ce se solicită a fi dezlegată, constată următoarele:

X.1. Asupra admisibilității sesizării

74. Pentru regularitatea sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, legiuitorul, în cuprinsul art. 519 din Codul de procedură civilă, instituie o serie de condiții de admisibilitate a acestei proceduri, care se impun a fi întrunite în mod cumulativ, respectiv:

- existența unei cauze aflate în curs de judecată;
- instanța care sesizează Înalta Curte de Casație și Justiție să judece cauza în ultimă instanță;
- cauza care face obiectul judecății să se afle în competența legală a unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului investit să soluționeze cauza;

— soluționarea pe fond a cauzei în curs de judecată să depindă de chestiunea de drept a cărei lămurire se cere;

- chestiunea de drept a cărei lămurire se cere să fie nouă;
- chestiunea de drept să nu fi făcut obiectul statuării Înaltei Curți de Casație și Justiție și nici obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

75. Verificându-se îndeplinirea acestor condiții, se constată că ele sunt întrunite cumulativ de sesizarea formulată.

76. Astfel, cauza se află în curs de soluționare, fiind în prezent dedusă judecății în faza procesuală a recursului, pe rolul Secției I civile a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

77. Față de dispozițiile art. 97 pct. 1 coroborate cu art. 483 alin. (1) din Codul de procedură civilă, dosarul se află în ultimă instanță pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție, competentă în judecarea pricinii.

78. Cât privește condiția existenței unei chestiuni de drept de care depinde soluționarea pe fond a cauzei, se observă că interpretarea sintagmei „o singură dată în cursul procesului”, vizând soluția casării, din cuprinsul art. 497 din Codul de procedură civilă, are influență directă asupra soluționării pe fond a recursului, întrucât de dezlegarea ce i se va da depinde modul în care instanța de trimitere — Înalta Curte de Casație și Justiție — va proceda în ipoteza în care va decide admiterea recursului, pentru a doua oară în prezentul proces.

79. Împrejurarea că este vorba despre un aspect de drept procesual supus analizei este nerelevantă din punctul de vedere al admisibilității, câtă vreme, în jurisprudența dezvoltată în aplicarea instituției hotărârii prealabile, instanța supremă a statuat în mod constant că obiectul sesizării îl poate constitui atât o chestiune de drept material, cât și una de drept procesual dacă, prin consecințele pe care le produce, interpretarea normei de drept are aptitudinea de a determina sau influența soluționarea pe fond a raportului de drept dedus judecății. În acest sens au fost pronunțate, spre exemplu, deciziile Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept nr. 36 din 4 mai 2020, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 541 din 24 iunie 2020, paragraful 73; nr. 18 din 17 februarie 2020, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 191 din 10 martie 2020, paragraful 74; nr. 33 din 17 mai 2021,

publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 619 din 23 iunie 2021, paragraful 64 etc.

80. Este, de asemenea, îndeplinită condiția de admisibilitate a noutății, față de împrejurarea că Legea nr. 310/2018, prin care a fost modificat conținutul normativ al art. 497 din Codul de procedură civilă, este relativ recent intrată în vigoare. Importantă în analiza acestei cerințe este însă împrejurarea că aplicarea efectivă a acestor dispoziții legale a devenit abia acum de actualitate, din verificările efectuate rezultând existența unui număr mic de litigii începute după 21 decembrie 2018 și aflate pentru a doua oară în recurs în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție.

81. Se constată însă că problema de drept semnalată are potențialul de a crea divergență jurisprudențială, câtă vreme punctele de vedere ale instanțelor consultate (exprimate la nivel teoretic, în absența unei jurisprudențe proprii până la acest moment) sunt diferite și chiar completul de judecată care a formulat sesizarea apreciază că sunt posibile trei interpretări ale textului de lege în discuție.

82. Nu este de neglijat nici aspectul că există la nivel național un număr mare de litigii începute după 21 decembrie 2018 ce pot ajunge în fața instanței supreme în calea de atac a recursului, ceea ce impune o dezlegare de principiu a problemei de drept, în vederea preîntâmpinării apariției unei practici neunitare.

83. Este întrunită, de asemenea, cerința ca Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat asupra chestiunii de drept, având în vedere că nu există un recurs în interesul legii în curs de soluționare privitor la această chestiune.

X.2. Asupra fondului sesizării

84. Astfel cum rezultă din cele ce precedă, problema de drept cu privire la care autorul sesizării solicită pronunțarea unei hotărâri prealabile este următoarea:

În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 497 din Codul de procedură civilă, în forma modificată prin Legea nr. 310/2018:

În cazul în care, în al doilea ciclu procesual, s-ar pune problema admiterii recursului de către Înalta Curte de Casație și Justiție, această instanță de recurs, casând decizia recurată, va reține cauza pentru rejudecarea apelului?

Dacă răspunsul este afirmativ, în rejudecarea apelului de către Înalta Curte de Casație și Justiție, sunt aplicabile prevederile art. 498 și art. 501 din Codul de procedură civilă?

Dacă răspunsul este negativ, în ce situații s-ar putea pronunța o a doua soluție de casare cu trimitere a cauzei spre rejudecare?

85. În forma sa anterioară, art. 497 din Codul de procedură civilă avea următorul conținut:

„Soluțiile pe care le poate pronunța Înalta Curte de Casație și Justiție

Înalta Curte de Casație și Justiție, în caz de casare, trimite cauza spre o nouă judecată instanței de apel care a pronunțat hotărârea casată ori, atunci când este cazul și sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480 alin. (3), primei instanțe, a cărei hotărâre este, de asemenea, casată. Atunci când interesele bunei administrări a justiției o cer, cauza va putea fi trimisă oricărei alte instanțe de același grad, cu excepția cazului casării pentru lipsă de competență, când cauza va fi trimisă instanței competente sau altui organ cu activitate jurisdicțională competent potrivit legii. În cazul în care casarea s-a făcut pentru că instanța a depășit atribuțiile puterii judecătorești sau când s-a încălcat autoritatea de lucru judecat, cererea se respinge ca inadmisibilă.”

86. În forma rezultată după modificarea adusă prin Legea nr. 310/2018 (publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 1.074 din 18 decembrie 2018), art. 497 din Codul de procedură civilă a primit următorul conținut:

„Soluțiile pe care le poate pronunța Înalta Curte de Casație și Justiție

Înalta Curte de Casație și Justiție, în caz de casare, trimite, o singură dată în cursul procesului, cauza spre o nouă judecată instanței de apel care a pronunțat hotărârea casată ori, atunci când este cazul și sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480 alin. (3), primei instanțe, a cărei hotărâre este, de asemenea, casată. Atunci când interesele buneii administrării a justiției o cer, cauza va putea fi trimisă oricărei alte instanțe de același grad, cu excepția cazului casării pentru lipsă de competență, când cauza va fi trimisă instanței competente sau altui organ cu activitate jurisdicțională competent potrivit legii. În cazul în care casarea s-a făcut pentru că instanța a depășit atribuțiile puterii judecătorești sau când s-a încălcat autoritatea de lucru judecat, cererea se respinge ca inadmisibilă.”

87. Prezintă interes și prevederile art. 498 și 501 din Codul de procedură civilă, al căror conținut a fost redat la pct. II din prezenta decizie.

88. Elementul modificator introdus prin Legea nr. 310/2018 este reprezentat de sintagma „o singură dată în cursul procesului”, conținută în partea introductivă a textului art. 497, și în raport cu care, ținând seama inclusiv de reglementarea de ansamblu a recursului și de particularitățile acestuia atunci când este soluționat de Înalta Curte de Casație și Justiție, autorul sesizării a considerat că este necesară o intervenție clarificatoare prin întemeiere pe dispozițiile art. 519—521 din Codul de procedură civilă.

89. Această particularitate a soluțiilor pe care, în forma sa anterioară Legii nr. 310/2018, art. 497 din Codul de procedură civilă le stabilea, precum și modificarea adusă acestor dispoziții prin Legea nr. 310/2018 fac utile unele referiri la evoluția în timp, precum și, tot din perspectivă istorică, la scopul și funcțiile recursului soluționat de instanța supremă, astfel cum se va arăta în continuare.

90. Prin Legea pentru înființarea Curții de Casație și Justiție din 12 ianuarie 1861 (publicată în Monitorul Oficial al Moldovei nr. 88 din 23 ianuarie 1861 și în Monitorul Oficial al Țării Românești nr. 18 din 24 ianuarie 1861) se prevedea, în art. 35 alin. (1), că „În cauze de drept privat, Curtea funcționează ca o curte de casație”, în vreme ce prin art. 39 alin. (1) se institua, în caz de admitere a recursului, regula potrivit căreia casarea hotărârii atacate are ca efect trimiterea cauzei spre rejudecare la instanțele fondului: „Curtea de Casație, când va casa o hotărâre sau va anula o procedură, va orându-i întotdeauna o altă judecătorie (Tribunal au Curte) care va fi mai apropiată de judecătoria ce a judecat întâiu, și care va urma să judece fondul pricinii, dacă pricina este de fire a primi o urmare de judecată, afară de cazurile prevăzute de art. 40”.

91. Art. 40 din lege stabilea cinci cazuri în care, consecutiv casării, Curtea de Casație nu trimitea cauza spre o nouă judecată la instanța inferioară, aceste cazuri fiind însă dintre acelea care excludeau orice verificare a corectitudinii faptelor stabilite de instanțele fondului, legiuitorul urmărind să evite casarea cu trimitere în situații în care, precum s-a spus¹, trimiterea ar fi inutilă și, deci, nejustificată: „În cazul în care Curtea casează fără trimitere, aceasta nu însemnează, însă, că Curtea de Casație

va judeca ea însăși fondul afacerii, ci numai că nu este nimic de judecat, deoarece trimiterea ar fi fără obiect”.

92. Reglementarea oferită recursului în casație prin Legea din 1861 permitea identificarea caracteristicilor lui fundamentale, înțelese în relație cu natura particulară a atribuțiilor Curții de Casație. Între aceste caracteristici, astfel cum rezultă ele din legea fondatoare a instanței supreme și a recursului în casație, se cuvin remarcate, pentru valoarea lor principială, următoarele:

a) Curtea de Casație are ca principală funcție să asigure interpretarea și aplicarea unitară a legii [„Fiindcă (...) legea s-ar interpreta în diverse moduri de judecătoria deosebitelor localități, s-a simțit nevoie de a se limita numai la două numărul instanțelor judecătorești (instanțele fondului, s.n.), dar totodată de a pune mai presus de dânsule o Curte unică și supremă, care, asociată, puterii legiuitoare, să fie păzitoarea înaltă a legii, să mențină unitatea legislațiunii în toate părțile teritoriului național, prin uniformitatea jurisprudenței, și să nu permită magistraților a interpreta în diferite moduri legile țării, ci să-i oblige a conforma deciziunile lor regulilor pozitive edictate de legiuitorii.”].

b) Urmând modelul francez care a inspirat-o, judecata în casație este înțeleasă nu ca având valențele unei noi judecări a procesului, ci pe cele, limitate și specifice, care se circumscriu verificării legalității hotărârii. În concepția Legii din 1861, judecata în casație ar fi mai puțin un proces între părțile litigante și mai mult unul între hotărâre și lege („În casație nu se judecă procesul, ci hotărârea”, afirmau doctrinarii francezi ai epocii).

c) Interesul asociat Curții de Casație este unul precumpănitor public, în condițiile în care funcția fundamentală a instanței supreme este aceea de a asigura interpretarea și aplicarea uniformă a legii [„Dacă (...) legea declară admisibile și recursurile particularilor, aceasta nu o face în considerarea prejudiciului ce o sentință nedreaptă ar aduce intereselor private ale litiganților, ci pentru că o eroare de drept, comisă în instrucțiunea sau hotărârea unei contestațiuni private, ar produce o consecință funestă pentru toți membrii societății și ar deveni, cu timpul, o eroare comună care ar lua locul dispozițiilor legii. Dacă legiuitorul a permis și particularilor a recurge în casație, cauza este că a văzut că mijlocul cel mai sigur de a atinge scopul ce și-a propus înființând Curtea de Casație era de a face să concurgă, cu interes general, zelul activ ce inspiră totdeauna interesul particular și care semnaleză până și cel mai mici infracțiuni ale legii”³].

d) Curtea de Casație nu este un alt treilea grad de jurisdicție, scopul ei nefiind acela de a statua asupra faptelor, doar autoritățile judiciare inferioare Curții de Casație având o asemenea prerogativă [„Curtea de Casație nu este o a treia treaptă judecătorească, după cum cred încă la noi mulți oameni nefamiliarizați cu această instituțiune. Jurisdicțiunea ei diferă cu totul de ceea ce exercită curțile și tribunalele care îi sunt subordonate (...). Numai autoritățile judecătorești inferioare Curții de Casație au competența de a statua de-odată asupra faptului și asupra dreptului”⁴].

e) Recursul în casație nu produce un efect devolutiv [„recursul în casație (...) nu are ca efect, când este admis, de a judeca din nou fondul procesului și de a substitui o altă hotărâre în locul celei atacate, ci numai de a casa, sfărâma hotărârea atacată și de a trimite afacerea și pe părți spre a se judeca din nou, în fond, înaintea unui alt tribunal sau curte (...)”⁵].

¹ Grigore G. Tocilescu, *Curs de procedură civilă (organizațiune judecătorească, competență și procedură civilă propriu-zisă)*, partea a III-a, Tipografia Gutenberg, Joseph Gobl, București, 1895, vol. III, pag. 295.

² *Idem* pag. 209. În același sens, Gh. Nedici, Const. Gr. C. Zotta, *Recursul în casare. Comentariul legislației uzuale, cu doctrina și jurisprudența la zi; însoțit de un studiu juridic și istoric al recursului în legislația vechiului Regat și a provinciilor desrobite și de un index alfabetic*, Tipografia Ziarului Universul, București, 1935, pag. 18. Potrivit autorilor, „Acum începe să se evidențieze marele avantaju ce prezintă existența unei instanțe, caracterizată prin constanța în doctrină, prin cunoașterea profundă a legilor în vigoare și îndepărtarea absolută a interesului particular al justițiabililor”.

³ G. G. Tocilescu, *op.cit.*, pag. 211.

⁴ *Idem*, pag. 209-210.

⁵ *Idem*, pag. 273.

Tot astfel, s-a spus⁶ că regula casării cu trimitere este o consecință a principiului potrivit căruia recursul în casație nu este devolutiv, întrucât „Curtea supremă nu judecă fondul afacerilor; ea anulează, strică, sfărâmă (pars destruens), iar nu dă o hotărâre care să se substituie celei casate (pars construens).”

93. Toate aceste principii fundamentale au fost constant reafirmate atât în doctrină, până la instaurarea regimului comunist, cât și în jurisprudența fostei Curți de Casație, modificările aduse în timp recursului în casație conservându-le substanța și particularitățile esențiale.

94. Concepția radicală și intransigentă instituită prin Legea din 1861 a Curții de Casație, în ce privește afirmarea regulii potrivit căreia casarea este însoțită de trimiterea cauzei spre rejudecare la instanțele inferioare, a cunoscut unele atenuări prin Legea nr. 144 din 19 decembrie 1925 pentru Curtea de Casație și Justiție, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 282 din 20 decembrie 1925 (Legea nr. 144/1925). Prin acest act normativ, care a abrogat Legea din 1861 pentru înființarea Curții de Casație, au fost menținute regulile fundamentale care, inclusiv sub legea anterioară, guvernau recursul în casație, extinzându-se însă sfera ipotezelor în care casarea hotărârii nu era urmată de trimitere la instanțele inferioare, ci de reținere spre judecată la nivelul instanței supreme.

95. Astfel, regula casării cu trimitere, în conjuncție cu principiul fundamental potrivit căruia Curtea de Casație nu interpretează probele și nu (re)stabilește faptele, a fost din nou consacrată, art. 52 alin. (1) din noua lege prevăzând: „Când Curtea casează, dispune trimiterea afacerii în judecată aceleiași instanțe care a judecat și înaintea căreia se va proceda la judecată de o altă secțiune sau alt complex al acelei instanțe, dacă afacerea este de natură a primi o urmare de judecată”.

96. Sub aspectul casării cu trimitere, inovația majoră a fost reprezentată de dispoziția cuprinsă în art. 53 alin. (1) din lege: „Curtea de casație nu trimite afacerea la alt tribunal sau Curte, ci statuează ea însăși în fond, de câte ori este vorba de o simplă aplicațiune a legii la faptele constante, cum ar fi cazurile de autoritate de lucru judecat, sau prescripțiuni, în care elementele de fapt nu sunt contestate, ori altele similare când nu se cere o verificare de fapte, nici examinarea unor elemente noi de probațiune și aprecierea lor deosebită”.

97. În expunerea de motive care a însoțit Legea nr. 144/1925, ministrul justiției G.G. Mârzescu arăta, cu privire la acest element novator, următoarele:

„O modificare importantă cu menirea de a simplifica procedura de judecată este aceea după care odată ce motivele de recurs se găsesc întemeiate, Curtea de casație va trebui să pășească la judecata în fond a afacerii ori de câte ori nu este vorba de cât de o simplă aplicațiune a legii la faptele constante stabilite de instanța de fond, cum sunt cazurile de autoritate de lucru judecat sau de prescripțiune ori alte ipoteze similare în cari nu se cere o verificare de fapte sau un examen de elemente noi de probațiune cu apreciere asupra lor deosebită de aceea făcută de instanța de fond. Proiectul a căutat să admită un sistem intermediar între dispozițiunea actuală a Curții de Casație, după care casarea se face totdeauna cu trimitere la instanța de fond — afară de puține cazuri excepționale — și între sistemul legilor din Ardeal și Bucovina, potrivit cărora Casația îndeplinește rolul unei a 3-a instanțe de fond, judecând întotdeauna fără trimitere. În acest sens proiectul prevede că în principiu casarea se va face cu trimitere, dar adaugă la excepțiunile actuale și toate acele cazuri greu de limitat, dar în care este vorba mai mult de

o aplicațiune mecanică a legii la faptele stabilite de instanța de fond, fără o imixtiune a Curții de casație în cercetarea faptelor, spre a-și păstra caracterul ei de păzitoare a legalității, sistem care conciliază misiunea Curții cu interesele împlicinaților care reclamă imperios să nu fie străgânți prin trimiteri inutile pe la diferite instanțe de fond. Este bine înțeles că chiar când este vorba de prescripțiune, fie extinctivă și mai ales achizitivă, dacă se ridică discuțiuni asupra termenului sau condițiilor posesiunii, toate acestea ies din competența Curții de casație și casarea se va face cu trimitere (...).

Prin această procedură Curtea nu se îndepărtează de la misiunea ce-i este încredințată de a fi păzitoare a legalității și a menținerii unității de jurisprudență, căci ea se achită de această misiune examinând în principal temeinicia motivelor de recurs și odată soluționată problema de drept pusă în discuțiune, este de un interes necontestabil pentru părțile litigante ca procesul să-și ia sfârșit prin aplicațiunea legii la faptele stabilite de instanța de fond. Și fiindcă Curtea de casație trebuie să soluționeze punctele de drept deduse înaintea sa cu o autoritate egală, atât în caz de respingerea recursului, cât și în caz de admiterea lui, am prevăzut în lege ca atunci când casarea se face cu trimitere, deciziunea Curții asupra chestiunilor de drept rezolvate va fi obligatorie pentru instanța de trimitere, înlăturându-se astfel spectacolul dăunător interesului justiției și al împlicinaților la care se dă loc prin rezistența instanțelor de fond la doctrina Curții cu toate consecințele inerente acestei lupte judiciare prin casări cu trimiteri și retrimiteri pe la diferite instanțe de fond”.

98. După cum doctrina epocii afirma⁷, „Dreptul de recurs creează, pentru instanța competentă a judeca recursurile, un rol eminent de control și de autoritate pentru că prin aceasta se urmărește triumful dreptului, al legii, care este dreptul și legea tuturor și nu numai dreptul părților în cauză. Acest rol eminent revine în primul loc Curții de Casație, ca organul cel mai înalt în ierarhia judecătorească”.

99. În ce privește implicațiile casării cu reținere la care se referă art. 53 alin. (1) din Legea nr. 144/1925, s-a spus⁸ că „... cu toată modificarea din noua lege organică din 20 decembrie 1925, care prin art. 53 dispune că Înalta Curte va putea judeca în fond, credem că rânduiala principală după care Curtea de casație nu este al treilea grad de jurisdicțiune nu a fost schimbată, deoarece pretinsa judecată în fond nu are loc decât atunci când e vorba «de o simplă aplicațiune a legii la faptele constante în care elementele de fapt sunt nediscutabile» și deci definitiv stabilite de instanțele de fond. Potrivit acestei meniri juridice, Înalta Curte examinează violarea legii, mai exact violarea dreptului”.

100. Regulile privitoare la casarea cu reținere, respectiv cu trimitere, la nivelul Curții de Casație au fost menținute și prin Legea pentru Înalta Curte de Casație și Justiție din 12 iulie 1939 (publicată în Monitorul Oficial nr. 159 din 13 iulie 1939 și republicată în Monitorul Oficial nr. 212 din 14 septembrie 1939), aceasta reiterând, în esență, prin art. 83 și 85, reglementările cuprinse în art. 52 și 53 din legea care o precedase.

101. Legea nr. 18/1948 pentru modificarea Codului de procedură civilă (publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 35 din 12 februarie 1948; în timp i-au fost aduse unele modificări și completări, fiind abrogată prin Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, cu modificările și completările ulterioare) a transferat în Codul de procedură civilă reglementarea recursului, păstrând însă regula potrivit căreia, în caz de casare, Curtea de Casație trimite cauza spre rejudecare aceleiași instanțe sau, când

⁶ Idem, pag. 295.

⁷ V. G. Cădere, *Tratat de procedură civilă după legile de unificare și legile provinciale în vigoare*, ediția a II-a, Tipografiile Române Unite — S.A. București, pag. 435.

⁸ C. Hamangiu, R. Hutschneker, G. Iuliu, *Recursul în casație și contenciosul administrativ, Comentariul legilor Curții de Casație și a Contenciosului administrativ după doctrină și jurisprudență*, Editura Națională S. Ciornei, București, 1930, pag. 357.

interesele unei bune judecări ar cere-o, unei alte instanțe de același grad. Potrivit art. 312 alin. (1) din Codul de procedură civilă, „Curtea de Casație va dispune, în cazul când casează, ca pricina să fie trimisă aceleiași instanțe spre a fi judecată din nou de către alți judecători”, iar potrivit alin. (2), „Când interesele unei bune judecări o cer, pricina va putea fi trimisă spre judecată altei instanțe de același grad”.

102. Tot astfel, a fost menținută, în esența ei, și dispoziția cu caracter novator introdusă prin art. 53 alin. (1) din Legea nr. 144/1925 pentru Curtea de Casație și Justiție, aceasta primind un conținut mai sintetic, dar care prezervă teza fundamentală potrivit căreia Curtea de Casație nu cercetează și nu stabilește faptele și nici nu (re)apreciază probele: potrivit art. 313 alin. (1) pct. 1), „(1) Curtea de Casație va hotărî asupra fondului pricinii: 1) ori de câte ori este cazul să facă o simplă aplicare a legii la împrejurări pe deplin statornicite, cum ar fi cazul puterii de lucru judecat sau al prescripțiunii, ori altele asemenea”.

103. După anul 1952, când prin Decretul nr. 132/1952 pentru modificarea codurilor de procedură civilă, procedură penală și procedură fiscală, în legătură cu restructurarea organizării judecătorești, publicat în Buletinul Oficial nr. 31 din 19 iunie 1952 (Decretul nr. 132/1952), motivele de recurs au fost semnificativ reconsiderate, fiind reduse de la 11 la 5, dintre care unul viza netemeinicia hotărârii, s-a prevăzut, pentru situația în care hotărârea de fond este greșită, posibilitatea ca instanța de recurs să dispună, după caz, modificarea ori casarea hotărârii. Sub imperiul Decretului nr. 132/1952, modificarea sentinței în recurs era o soluție excepțională, aplicabilă numai atunci când starea de fapt se găsea clar stabilită, nefiind necesară o nouă administrare sau reapreciere a probelor. În caz contrar, soluția ce trebuia dispusă era aceea a casării cu trimitere, chiar și atunci când tribunalele erau instanțe de recurs. Legiuitorul a lăsat să prevaleze regula tradițională potrivit căreia stabilirea stării de fapt nu intră în jurisdicția instanței de recurs, doar instanța de fond având o asemenea prerogativă.

104. Prin Decretul nr. 471/1957 (publicat în Buletinul Oficial nr. 26/1957), dispozițiile legale în materie au fost din nou reconsiderate, modificarea hotărârii atacate transformându-se din excepție în regulă. Modificarea era impusă inclusiv atunci când situația de fapt fusese greșit stabilită de instanța de fond, instanța de recurs putând ajunge la această soluție prin reaprecierea probelor sau în temeiul înscrisurilor noi depuse în recurs. În această concepție, instanța de recurs era dublată și de o instanță de fond, astfel că, în aceste circumstanțe de reglementare, casarea cu trimitere a devenit o soluție de excepție. Cu toate acestea, casarea cu trimitere a fost menținută ca regulă atunci când instanța de recurs era Tribunalul Suprem⁹.

105. Legea nr. 59/1993 pentru modificarea Codului de procedură civilă, a Codului familiei, a Legii contenciosului administrativ nr. 29/1990 și a Legii nr. 94/1992 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 177 din 26 iulie 1993, cu modificările și completările ulterioare (Legea nr. 59/1993), a marcat revenirea la sistemul Codului de procedură civilă instituit prin Legea nr. 18/1948, fiind reintroduse 11 motive de casare, însă, totodată, și cu menținerea regretabilei calificări a recursului ca fiind o cale ordinară de atac. Soluția modificării hotărârii a fost înlăturată, generalizându-se soluția casării: ca regulă, cu reținere în cazul tribunalelor și al curților de apel și cu trimitere în cazul Curții Supreme de Justiție. Amintim, în context, că, potrivit prevederilor art. 313 din Codul de procedură civilă, în forma atribuită prin Legea nr. 59/1993, „Curtea Supremă de Justiție, în caz de casare, trimite cauza spre o nouă judecată instanței care a pronunțat hotărârea casată ori, atunci când

interesele bunei administrări a justiției o cer, altei instanțe de același grad, cu excepția cazului casării pentru lipsă de competență, când trimite cauza instanței competente sau altui organ cu activitate jurisdicțională competent potrivit legii”. De asemenea, potrivit art. 314, „Curtea Supremă de Justiție hotărăște asupra fondului pricinii în toate cazurile în care casează hotărârea atacată numai în scopul aplicării corecte a legii la împrejurări de fapt ce au fost deplin stabilite”.

106. Se poate constata că prin Legea nr. 59/1993 s-a încercat o recuperare a soluțiilor istorice privitoare la judecarea recursului de către instanța supremă, preluându-se sistemul — mai suplu, comparativ cu acela al „casării pure”, adoptat de Legea din 1861 pentru înființarea Curții de Casație și Justiție — instituit prin Legea nr. 144/1925. Aceste particularități de reglementare ce vizau judecarea recursului și efectele casării trebuie puse în relație cu prevederile existente în Codul de procedură civilă și anterior anului 1993, în art. 305, potrivit căroră „În instanța de recurs nu se pot produce probe noi, cu excepția înscrisurilor”.

107. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 479 din 2 octombrie 2000, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 219/2005 (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000), a marcat revenirea recursului între căile extraordinare de atac, acest act normativ impunând, între altele, și unele modificări cu privire la soluțiile în recurs, precum și o restrângere a motivelor de recurs.

108. Trebuie remarcat, sub acest din urmă aspect, că a fost abrogat motivul de recurs prevăzut la pct. 11 al art. 304 din Codul de procedură civilă din 1865 („când hotărârea se întemeiază pe o greșală gravă de fapt, decurgând dintr-o apreciere eronată a probelor administrate”), deci un motiv care viza netemeinicia hotărârii. Pe aceeași linie a reconsiderării sferei motivelor de recurs, subordonat intenției de a dedica într-o măsură cât mai mare calea de atac a recursului verificării nelegalității hotărârii atacate, iar nu netemeinicii ei, prin art. I pct. 1111 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000, introdus prin art. I pct. 49 din Legea nr. 219/2005, a fost abrogat și motivul de recurs prevăzut de art. 304 pct. 10 din Codul de procedură civilă din 1865 („când instanța nu s-a pronunțat asupra unui mijloc de apărare sau asupra unei dovezi administrate, care erau hotărâtoare pentru dezlegarea pricinii”).

109. În planul soluțiilor pe care le pot pronunța instanțele de recurs, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 138/2000 a introdus, pentru ipoteza admiterii recursului, și soluția modificării hotărârii, aceasta putând fi dispusă pentru motivele prevăzute de art. 304 pct. 6—10 (apoi 6—9) din Codul de procedură civilă din 1865. Soluția casării putea fi dispusă în raport cu motivele prevăzute de pct. 1—5 ale art. 304 din Codul de procedură civilă din 1865, păstrându-se însă regula potrivit căreia, spre deosebire de tribunale sau curți de apel, Înalta Curte de Casație și Justiție trimite cauza spre o nouă judecată instanței care a pronunțat hotărârea casată sau, atunci când interesele bunei administrări a justiției o cer, altei instanțe de același grad, cu excepția cazului casării pentru lipsă de competență, când trimite cauza instanței competente sau altui organ cu activitate jurisdicțională competent (art. 313 din Codul de procedură civilă din 1865).

110. Au fost, de asemenea, menținute dispozițiile art. 314 din Codul de procedură civilă din 1865, despre care cunoaștem deja că reprezintă o reiterare esențializată a conținutului fostului art. 53 alin. (1) din Legea nr. 144/1925.

111. Tot acest excurs istoric cu privire la unele aspecte ale recursului, cu precădere ale recursului judecat de instanța

⁹ A se vedea, pentru detalii, G. Porumb, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, Editura Științifică, București, 1962, vol. II, pag. 60—61.

supremă (indiferent de titulatura ei în diferitele epoci), deși sintetic și parțial, este însă sugestiv și util pentru reliefa marilor repere fondatoare și configuratoare ale acestei căi de atac în perioada scursă de la instituirea ei prin cea dintâi lege a Curții de Casație și Justiție și până la noul Cod de procedură civilă (Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, cu modificările și completările ulterioare — *Legea nr. 134/2010*), făcând posibile unele concluzii care asigură înțelegerea scopului și funcțiilor recursului în casație.

112. Excepție făcând anumite particularități în reglementarea recursului în perioada comunistă (când, pe fondul suprimării căii de atac a apelului și transformării recursului într-o cale de atac ordinară, acesta și-a pierdut o parte din funcțiile și caracteristicile afirmate, în conjuncție cu reglementarea franceză, ca definitorii în perioada antecomunistă), se pot desprinde, sub aspectele care interesează în legătură cu sesizarea de față, câteva caracteristici majore, cu valoare de principii fundamentale, ale reglementărilor din această perioadă istorică:

— misiunea fundamentală a instanței supreme este aceea de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii la nivelul tuturor instanțelor judecătorești, adică uniformitatea jurisprudenței. Dintr-o asemenea perspectivă, recursul în casație este o instituție juridică de interes public, acesta fiind preminent în raport cu interesele individuale ale părților din proces. Cum s-a spus (a se vedea *supra*, paragraful 98), instanța competentă a judeca recursurile are un rol de control și de autoritate, pentru că prin aceasta se urmărește triumful legii, ca expresie a unui interes public. Acest rol eminent revine, în primul rând, Înaltei Curți de Casație și Justiție, ea fiind autoritatea cea mai înaltă în ierarhia judiciară;

— recursul este nedevolutiv, ceea ce înseamnă că cercetarea prin probe, stabilirea, evaluarea sau reevaluarea juridică a faptelor nu era îngăduită în cadrul acestei căi de atac. O asemenea prerogativă era însă acordată de lege instanțelor fondului, adică primei instanțe și celei de apel;

— rejudecarea fondului de către instanța supremă avea un caracter excepțional, ea fiind posibilă doar atunci când era vorba despre aplicarea legii la fapte necontestate sau pe deplin stabilite de instanțele fondului. Astfel fiind, soluția pe care instanța de casație o dispunea în mod obișnuit era aceea a casării cu trimitere, casarea cu reținere apărând ca excepțională, adică limitată la ipoteze precis determinate de lege, în acord cu exigența istorică de a nu transforma instanța supremă într-o instanță de fond, similară în atribuții, sub aspectul cercetării faptelor, primei instanțe și celei de apel. Chiar și în perioada comunistă, regula aplicabilă recursului judecat de fostul Tribunalul Suprem era aceea că, în caz de casare, aceasta se făcea cu trimitere, iar nu cu reținere.

113. În ce privește reglementarea legală oferită recursului după anul 1989 se poate constata că ceea ce caracterizează intervențiile legislative ale perioadei este, în esență, încercarea de a recupera marile particularități ale recursului constituite între 1861 și 1948. Pe acest fond istoric de reglementare și în ambianța acestor intenții a fost adoptată Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă (publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 485 din 15 iulie 2010, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 247 din 10 aprilie 2015), la care ne vom referi, în relație cu întrebarea adresată de autorul sesizării de față, prin cele ce urmează.

114. În expunerea de motive care a însoțit proiectul Legii privind noul Cod de procedură civilă se menționează cu privire la calea de atac a recursului, între altele, că:

„Modificări de substanță sunt propuse în materia recursului, pentru ca acesta să fie, într-adevăr, o cale extraordinară de atac,

exercitată esențialmente doar în cazurile excepționale în care legalitatea a fost înfrântă:

— *potrivit noii reglementări, recursul urmărește să supună Înaltei Curți de Casație și Justiție examinarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile în concret, aceasta fiind una dintre modalitățile prin care se asigură o practică judiciară unitară la nivelul întregii țări;*

— *competența de soluționare a recursului va reveni, ca regulă, Înaltei Curți de Casație și Justiție (...);*

— *au fost regândite motivele de exercitare a recursului, prin reducerea acestora și impunerea unor condiții stricte de exercitare, astfel încât acestea să vizeze exclusiv legalitatea hotărârii și nu chestiuni de fapt, cu precizarea că aceste motive pot fi primite numai dacă nu au putut fi invocate pe calea apelului sau în cursul judecării apelului ori, deși au fost invocate în apel, au fost respinse sau instanța a omis să se pronunțe asupra lor (...);*

— *cât privește soluțiile pe care le poate pronunța instanța de recurs, prin noua reglementare a fost eliminată soluția modificării hotărârii în caz de admitere a recursului, care este incompatibilă cu noua concepție asupra recursului.”*

115. Având ca reper dispozițiile art. 30 alin. (1) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată, cu modificările și completările ulterioare (*Legea nr. 24/2000*), potrivit cărora proiectele de legi trebuie însoțite de expuneri de motive, se poate considera că aceste teze afirmate în cuprinsul expunerii de motive aparțin setului de idei centrale ale noii reglementări, având semnificația unor principii în raport cu care calea de atac a recursului a fost, în planul scopului și mecanismelor ei esențiale de funcționare, gândită de legiuitor. Tocmai din acest motiv, ele sunt foarte utile în înțelegerea și aplicarea dispozițiilor legale care, fiecare în parte și toate împreună, reglementează calea de atac a recursului.

116. Analiza dispozițiilor legale privitoare la recurs cuprinse în art. 483—502 din Codul de procedură civilă, iar în particular a acelor ale art. 483 alin. (3), conduce la concluzia că, în înțelesul acestui nou cod, scopul recursului este acela de a supune instanței investite cu soluționarea lui „(...) *examinarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile*” [art. 483 alin. (3) din Codul de procedură civilă]. Cum s-a spus¹⁰, funcția fundamentală a recursului decurge, pe de o parte, din acest scop al lui, iar, pe de altă parte, din atribuția esențială și de ordin constituțional ce revine Înaltei Curți de Casație și Justiție: aceea de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești [art. 126 alin. (3) din Constituție].

117. Intenția legiuitorului de a limita judecata în recurs la verificarea aspectelor de nelegalitate a hotărârii atacate rezultă și din restrângerea sferei motivelor de recurs, comparativ cu fosta reglementare, precum și din specificitatea motivelor de recurs prevăzute de noul cod, acestea vizând, în mod exclusiv, nelegalitatea hotărârii, iar nu (și) netemeinicia acesteia. Trebuie menționat, sub acest aspect, că, potrivit art. 488 alin. (1) din Codul de procedură civilă (având denumirea marginală „*Motivele de casare*”), „*Casarea unei hotărâri se poate cere numai pentru următoarele motive de nelegalitate:*

1. *când instanța nu a fost alcătuită potrivit dispozițiilor legale;*

2. *dacă hotărârea a fost pronunțată de alt judecător decât cel care a luat parte la dezbaterile pe fond a procesului sau de un alt complet de judecată decât cel stabilit aleatoriu pentru soluționarea cauzei ori a cărui compunere a fost schimbată, cu încălcarea legii;*

¹⁰ I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. II, Editura Universul Juridic, București, 2013, pag. 242.

3. când hotărârea a fost dată cu încălcarea competenței de ordine publică a altei instanțe, invocată în condițiile legii;

4. când instanța a depășit atribuțiile puterii judecătorești;

5. când, prin hotărârea dată, instanța a încălcat regulile de procedură a căror nerespectare atrage sancțiunea nulității;

6. când hotărârea nu cuprinde motivele pe care se întemeiază sau când cuprinde motive contradictorii ori numai motive străine de natura cauzei;

7. când s-a încălcat autoritatea de lucru judecat;

8. când hotărârea a fost dată cu încălcarea sau aplicarea greșită a normelor de drept material.”

118. Prin urmare, față de acest conținut al motivelor de recurs, este în afara îndoielii că legiuitorul noului cod a exclus posibilitatea ca instanța de recurs (adică, de regulă, Înalta Curte de Casație și Justiție) să poată examina hotărârea atacată cu privire la aspecte care țin de stabilirea situației de fapt (deci inclusiv de recalificarea faptelor și de interpretarea probelor).

119. În legătură cu soluțiile pe care le poate pronunța Înalta Curte de Casație și Justiție, ca instanță de recurs, s-a menționat deja mai sus că art. 497 din Codul de procedură civilă prevedea, în forma sa anterioară Legii nr. 310/2018, că „Înalta Curte de Casație și Justiție, în caz de casare, trimite cauza spre o nouă judecată instanței de apel care a pronunțat hotărârea casată ori, atunci când este cazul și sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480 alin. (3), primei instanțe, a cărei hotărâre este, de asemenea, casată. Atunci când interesele bunei administrări a justiției o cer, cauza va putea fi trimisă oricărei alte instanțe de același grad, cu excepția cazului casării pentru lipsă de competență, când cauza va fi trimisă instanței competente sau altui organ cu activitate jurisdicțională competent potrivit legii. În cazul în care casarea s-a făcut pentru că instanța a depășit atribuțiile puterii judecătorești sau când s-a încălcat autoritatea de lucru judecat, cererea se respinge ca inadmisibilă”.

120. Se poate constata că, în planul soluțiilor puse la dispoziția instanței supreme, legiuitorul a optat, în situațiile în care recursul se admite, pentru casarea cu trimitere.

121. Fac excepție¹¹ de la această regulă situațiile în care casarea este atrasă de depășirea atribuțiilor puterii judecătorești de către instanța a cărei hotărâre este atacată sau de încălcarea autorității de lucru judecat, în aceste două situații casarea fiind urmată de respingerea cererii ca inadmisibilă de chiar Înalta Curte de Casație și Justiție. Existența acestor două situații de excepție nu alterează însă concluzia că, în forma anterioară a art. 497 din Codul de procedură civilă, soluția casării cu trimitere era generalizată și, deci, fundamental caracterizantă pentru soluțiile pronunțate de instanța supremă în cazul admiterii recursului, indiferent dacă în cicluri procesuale anterioare se mai dispusesese casarea cu trimitere, consecutiv admiterii altor recursuri declarate.

122. Examinarea comparativă a dispozițiilor art. 497 din Codul de procedură civilă în forma lor anterioară Legii nr. 310/2018 și a acelorale art. 498 din același cod evidențiază diferențele majore existente între soluțiile pe care le pot pronunța, pe de o parte, Înalta Curte de Casație și Justiție, în cazul în care aceasta admite recursul și, pe de altă parte, alte instanțe de recurs (tribunale sau curți de apel), atunci când admit această cale de atac, în cazul acestora din urmă casarea cu reținere fiind regula, iar nu excepția.

123. Potrivit concepției avute în vedere de legiuitorul noului Cod de procedură civilă, regăsită în forma anterioară a art. 497, în cazul Înaltei Curți de Casație și Justiție regula dominantă era aceea potrivit căreia admiterea recursului are ca efect obligatoriu trimiterea cauzei spre rejudecare la instanța de apel care a pronunțat hotărârea casată ori, după caz, primei instanțe.

Textul legal nu limita numărul casărilor cu trimitere, indiferent de numărul ciclurilor procesuale parcurse, chiar dacă prin aceasta se putea ajunge uneori, pe fondul unor casări repetate, la prelungirea duratei judecătii, aducându-se atingere dreptului părților la judecarea cauzei într-un termen optim și previzibil, ca drept afirmat atât prin prevederile art. 6 alin. (1) din Codul de procedură civilă, cât și (cu referire la „termen rezonabil”) prin cele ale art. 6 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

124. Se poate constata că sistemul propus prin forma anterioară a art. 497 din Codul de procedură civilă se apropia foarte mult, prin particularitățile lui procedurale și prin consecințe, de acela al „casării pure”, instituit prin Legea din anul 1861 pentru înființarea Curții de Casație și Justiție. Ca și în cazul acesteia din urmă, situațiile în care Înalta Curte de Casație și Justiție, consecutiv admiterii recursului, putea reține cauza spre judecată erau extrem de limitate, deci cu adevărat excepționale: acest sistem refuza, așadar, orice tangentă a instanței supreme cu faptele și probele, care își menținea controlul în sfera purei legalități. Mai mult, ca regulă, orice greșeală a instanței care a pronunțat hotărârea, susceptibilă de a fi încadrată în vreunul dintre motivele de recurs, avea ca efect trimiterea cauzei spre rejudecare, chiar și atunci când starea de fapt era clar stabilită și/sau necontestată.

125. Astfel cum s-a arătat mai sus, o anumită rigiditate a acestui sistem și implicațiile asupra duratei judecătii în cazul unor casări succesive au determinat, prin Legea nr. 144/1925, o flexibilizare a lui, fiind îngăduită casarea cu reținere, cu obligația Curții de Casație de a statua ea însăși în fond „ori de câte ori este vorba despre o simplă aplicațiune a legii la faptele constante, cum ar fi cazurile de autoritate de lucru judecat, sau prescripții, în care elementele de fapt nu sunt contestate, ori altele similare când nu se cere o verificare de fapte, nici examinarea unor elemente noi de probațiune și aprecierea lor deosebită”.

126. Această dispoziție legală și-a dovedit utilitatea, ea fiind, cu unele ajustări care îi conservau esența, menținută până la intrarea în vigoare a noului Cod de procedură civilă.

127. Se cuvine remarcat și că dispozițiile cuprinse în art. 501 din Codul de procedură civilă, privitoare la judecata în fond după casare, și-au păstrat forma lor inițială, nici Legea nr. 310/2018, nici alte acte normative de după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură civilă neaducându-le modificări sau completări.

128. Potrivit art. 501 din Codul de procedură civilă, privitoare la judecata în fond după casare: „(1) În caz de casare, hotărârile instanței de recurs asupra problemelor de drept dezlegate sunt obligatorii pentru instanța care judecă fondul. (2) Când hotărârea a fost casată pentru încălcarea regulilor de procedură, judecata va reîncepe de la actul anulat. (3) După casare, instanța de fond va judeca din nou, în limitele casării și ținând seama de toate motivele invocate înaintea instanței a cărei hotărâre a fost casată. (4) În cazul rejudecării după casare, cu reținere sau cu trimitere, sunt admisibile orice probe prevăzute de lege.” Or, aceste dispoziții ale legii, fundamentale sub aspectul stabilirii regulilor conform cărora se realizează judecata fondului după ce instanța de recurs a casat hotărârea atacată, au aptitudinea de a-i permite instanței care va rejudeca să examineze din nou pricina (sub rezerva unor eventuale limite ale casării), în fapt și în drept, ținând seama de toate motivele invocate înaintea instanței a cărei hotărâre a fost casată. Prin aceasta, se poate ajunge, după caz, la reexaminarea integrală a procesului, sub toate aspectele lui, uneori chiar și atunci când la instanțele inferioare fondul nu a ajuns să fie efectiv cercetat, sintagma „instanța de fond”, utilizată în cuprinsul prevederilor art. 501 alin. (3)

¹¹ Prin legi speciale se pot institui, desigur, și alte situații de excepție, în considerarea particularităților anumitor categorii de raporturi juridice. Aceste situații de excepție sunt inevitabil limitate și de strictă interpretare.

din Codul de procedură civilă, sugerând, prin ea însăși, vocația instanței de judecare de a cerceta cauza în mod complet.

129. În aceste circumstanțe legale, dispozițiile art. 501 alin. (4) din Codul de procedură civilă („În cazul rejudecării după casare, cu reținere sau cu trimitere, sunt admisibile orice probe prevăzute de lege”) nu fac decât să întregească reglementarea cuprinsă în alineatul (3) al aceluiași articol, consolidând vocația și prerogativa instanței de judecare de a stabili faptele prin administrare de probe, de a le (re)califica juridic și de a le da cuvenitele efecte prin aplicarea legii incidente.

130. În sistemul noului Cod de procedură civilă, astfel cum acesta a fost imaginat de autorii săi, este vădit însă că dispozițiile art. 501 din Codul de procedură civilă nu ar fi ajuns, în nicio situație, să fie aplicate Înaltei Curți de Casație și Justiție, în condițiile în care, după cum s-a arătat deja, în cazul acesteia regula era aceea a casării cu trimitere, excepțiile afirmate prin teza finală a art. 497 din Codul de procedură civilă („În cazul în care casarea s-a făcut pentru că instanța a depășit atribuțiile puterii judecătorești sau când s-a încălcat autoritatea de lucru judecat, cererea se respinge ca inadmisibilă”) neinteresând sub aspectul cercetării fondului cauzei, ele având semnificația unor fine de neprimire care exclud verificări de fond.

131. Într-un asemenea cadru de reglementare a recursului, modificarea (în fapt, o completare) adusă tezei întâi a art. 497 din Codul de procedură civilă prin Legea nr. 310/2018, constând în adăugarea sintagmei „o singură dată în cazul procesului” [„Înalta Curte de Casație și Justiție, în caz de casare, trimite, o singură dată în cursul procesului, cauza spre o nouă judecată instanței de apel care a pronunțat hotărârea casată ori, atunci când este cazul și sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480 alin. (3), primei instanțe, a cărei hotărâre este, de asemenea, casată”], obligă la analizarea implicațiilor ei asupra soluțiilor pe care le poate pronunța instanța supremă în cazul admiterii recursului pentru alte motive decât lipsa de competență a instanței care a pronunțat hotărârea, depășirea atribuțiilor puterii judecătorești și încălcarea autorității de lucru judecat.

132. Investită cu soluționarea unei obiecții de neconstituționalitate a prevederilor privitoare la modificarea, în sensul celor sus-arătate, a dispozițiilor art. 497 din Codul de procedură civilă, Curtea Constituțională a pronunțat Decizia nr. 454 din 4 iulie 2018, prin care a respins critica, considerând-o neîntemeiată.

133. În considerentele deciziei sale, Curtea Constituțională a menționat, între altele, că: atât soluția casării cu trimitere, cât și aceea a casării cu reținere sunt deopotrivă constituționale; legiuitorul se află în poziția cea mai potrivită pentru a aprecia dacă reglementează ca regula casarea cu trimitere pentru a decongestiona și evita supraaglomerarea instanței supreme sau, dimpotrivă, dacă reglementează casarea cu reținere în cazul în care ar aprecia, având în vedere încărcătura Înaltei Curți de Casație și Justiție, că judecarea cauzei s-ar putea realiza în condiții de celeritate, evitându-se, astfel, reluarea unui parcurs procedural anevoios; excedează competenței Curții Constituționale cenzurarea unei soluții legislative sau a alteia (paragraful 44); chiar dacă noul text nu prevede în mod expres că instanța va rejudeca procesul în fond, este de observat că, prin modul de redactare a textului criticat, s-a consacrat, în mod implicit, casarea cu reținere subsidiară celei cu trimitere, astfel încât un atare mecanism procesual implică rejudecarea procesului (paragraful 46); faptul că este limitată posibilitatea Înaltei Curți de Casație și Justiție de a casa cu trimitere o singură dată reprezintă o opțiune a legiuitorului (paragraful 59).

134. Cu privire la faptul că textul criticat nu prevede în mod expres că instanța supremă va rejudeca procesul în fond, Curtea Constituțională a precizat că: „48. Deficiența redacțională anterior relevată vizează acuratețea exprimării, fără a fi de natură să imprime actului normativ în cauză un caracter

imprevizibil, întrucât destinatarii acestuia, având în vedere calitatea lor (judecători ai Înaltei Curți de Casație și Justiție), pot cu ușurință determina sensul dispoziției normative. Astfel, redactarea textului în discuție permite determinarea soluției pe care o poate pronunța Înalta Curte de Casație și Justiție (...)”.

135. Prin acest ultim considerent Curtea Constituțională afirmă, așadar, prerogativa judecătorilor Înaltei Curți de Casație și Justiție de a proceda, în condițiile legii, la interpretarea dispozițiilor legale în discuție, stabilindu-le înțelesul, limitele de aplicare și efectele.

136. Se cuvine, în context, a observa și că expunerea de motive care a însoțit proiectul Legii nr. 134/2010 nu conține referiri la modificarea prevederilor art. 497 din Codul de procedură civilă, pentru ca, în acord cu dispozițiile art. 30 alin. (1) lit. a) și ale art. 31 alin. (1) lit. d) și e) din Legea nr. 24/2000, să poată fi cunoscute, între altele: motivul emiterii actului normativ — cerințele care reclamă intervenția normativă, cu referire specială la insuficiențele și neconcordanțele conținutului în vigoare al art. 497 din Codul de procedură civilă, la principiile de bază și finalitatea reglementării propuse, cu evidențierea elementelor noi, a lucrărilor de cercetare, a evaluărilor statistice, referirile la documentele de politici publice sau la actul normativ pentru a căror implementare a fost elaborat proiectul; impactul asupra sistemului juridic — implicațiile pe care noua reglementare le are asupra legislației în vigoare și eventualele măsuri viitoare de adaptare care s-ar impune, precum și preocupările de armonizare legislativă.

137. Totodată, trebuie remarcat și că potrivit dispozițiilor art. 13 lit. a) din Legea nr. 24/2000, un act normativ trebuie să se integreze organic în sistemul legislației, scop în care proiectul de act normativ trebuie corelat cu prevederile actelor normative de nivel superior sau de același nivel cu care se află în conexiune.

138. Aceste dispoziții legale evocă, implicit, valoarea și utilitatea metodei de interpretare sistematică a normelor juridice, ca metodă caracterizată prin lămurirea înțelesului și conținutului unei norme prin raportare la legăturile sale cu alte norme cuprinse în dispozițiile legale ale aceluiași act normativ sau ale altor acte normative.

139. În lipsa unor precizări în expunerea de motive care să clarifice rațiunile pentru care legiuitorul a considerat potrivit să modifice conținutul prevederilor art. 497 din Codul de procedură civilă prin adăugarea sintagmei „o singură dată în cursul procesului”, îngăduind o cunoaștere lipsită de îndoieli atât a argumentelor care întemeiază modificarea (*ratio legis*), cât și a scopurilor pe care le-a avut în vedere (*intentio legis*), trebuie considerat că utilitatea metodei sistematice de interpretare a noilor dispoziții legale, precum și a celei istorice câștigă în importanță.

140. În sensul celor menționate inclusiv în considerentele Deciziei Curții Constituționale nr. 454 din 4 iulie 2018 (paragraful 44), se poate presupune în mod rezonabil că soluția casării cu trimitere reglementată prin forma inițială a art. 497 din noul Cod de procedură civilă, caracterizată prin posibilitatea trimiterii cauzei spre judecare la instanța de apel sau la prima instanță chiar și atunci când starea de fapt era pe deplin lămurită sau necontestată, precum și prin neimpunerea unui număr-limită al casărilor pe care Înalta Curte de Casație și Justiție, ca instanță de recurs, le putea dispune, a generat unele nemulțumiri rezultate din prelungirea excesivă a duratei unor procese caracterizate prin existența unor casări succesive, dispuse în mai multe cicluri procesuale.

141. O asemenea situație, cu evidență indezirabilă prin raportare la exigențele asociate dreptului părților la judecarea cauzei lor într-un termen optim și previzibil, poate justifica, în sine, o intervenție legislativă cu caracter corectiv, sub condiția evaluării cât mai exacte a implicațiilor ei juridice, judiciare și sociale, adică a corectitudinii și oportunității ei.

142. Astfel cum deja s-a menționat în considerentele de față, încă din perioada interbelică necesitatea unei astfel de corecții a fost avută în vedere de legiuitor inclusiv prin raportare la sistemul de casare adoptat prin Legea din anul 1861 cu privire la înființarea Curții de Casație și Justiție, când, pe lângă alte modificări mai puțin importante sub aspectul care ne interesează, a fost prevăzută, în cuprinsul art. 53 alin. (1) din Legea nr. 144/1925, soluția casării cu reținere, iar nu cu trimitere, și statuarea asupra fondului de către Curtea de Casație atunci când este vorba despre o simplă aplicare a legii la faptele constante, cum ar fi cazurile de autoritate de lucru judecat, sau prescripții, în care elementele de fapt nu sunt contestate, ori altele similare când nu se cere o verificare de fapte, nici examinarea unor elemente noi de probațiune și aprecierea lor deosebită.

143. Aceste dispoziții legale și-au dovedit utilitatea, astfel că, în caracteristicile lor esențiale, au fost menținute și în reglementările procesual-civile ulterioare, inclusiv, cu nuanțe specifice, în perioada comunistă.

144. Tot astfel și din aceleași rațiuni, ele au fost păstrate și după anul 1989, art. 314 din Codul de procedură civilă din 1865, în forma de la momentul abrogării acestuia ca urmare a intrării în vigoare a noului Cod de procedură civilă, stabilind, prin derogare de la regula (afirmată de art. 313) potrivit căreia Înalta Curte de Casație și Justiție casează cu trimitere, că instanța supremă „*Hotărăște asupra fondului pricinii în toate cazurile în care casează hotărârea atacată numai în scopul aplicării corecte a legii la împrejurări de fapt ce au fost deplin stabilite*”.

145. Intenția de a atenua posibilele efecte negative în planul duratei procesului ale casărilor dispuse în mod repetat de instanțele supreme preocupă, de altfel, și alte sisteme juridice naționale, identificarea și adoptarea unor soluții normative care, pe de o parte, să înlăture sau măcar să diminueze consecințele unor asemenea casări, iar, pe de altă parte, să nu altereze caracteristicile recursului, afectându-i scopul și funcțiile fundamentale, reprezentând o chestiune extrem de actuală.

146. Este util a menționa, în context, că dispozițiile art. 627 din Codul de procedură civilă francez, coroborate cu cele ale art. L.411-3 din Codul organizării judiciare, îi impun Curții de Casație franceze casarea cu reținere (prin derogare de la regula casării cu trimitere) în cazurile în care casarea nu face necesară o statuare pe fond, precum și în alte cazuri, Curtea de Casație având prerogativa de a statua, în materie civilă, asupra fondului atunci când o asemenea rezolvare este justificată de buna administrare a justiției. Reglementarea este una flexibilă, acordându-i instanței supreme franceze o marjă de apreciere care, în concret, îi permite să intervină inclusiv în situații în care durata judecării s-ar dovedi excesivă.

147. În același spirit, poate fi remarcată și reglementarea cuprinsă în art. 563 alin. (3) din Codul de procedură civilă german, care, prin derogare de la regula casării cu trimitere, instituită prin alineatul (1) al aceluiași articol, îi impune Curții Federale de Justiție să caseze cu reținere în situațiile în care casarea s-ar dispune numai în scopul aplicării corecte a legii la situația de fapt stabilită, iar aceasta din urmă permite soluționarea cauzei.

148. În ce privește clarificarea înțelesului sintagmei „*o singură dată în cursul procesului*”, conținută în actuala formă a prevederilor art. 497 din Codul de procedură civilă, precum și identificarea implicațiilor procesuale ale acesteia în armonie cu reglementarea de ansamblu a recursului și fără a ignora exigențele ce rezultă din calificarea recursului ca fiind o cale extraordinară de atac, care poate fi exercitată exclusiv pentru motive de nelegalitate, sunt de avut în vedere, în principal ca rezultat al interpretării sistematice și al celei istorice a dispozițiilor legale de interes, cele ce se vor arăta în continuare.

149. La o primă vedere, introducerea sintagmei „*o singură dată în cursul procesului*” în conținutul tezei întâi a art. 497 din Codul de procedură civilă nu ar putea avea alt înțeles decât acela că, indiferent de particularitățile cauzei și de specificul soluției date de instanța care a pronunțat hotărârea atacată după ce Înalta Curte de Casație și Justiție dispusese deja, într-un ciclu procesual anterior, soluția casării cu trimitere, o nouă admitere a unui recurs declarat în același proces, într-un al doilea ciclu procesual, nu ar putea atrage decât casarea hotărârii atacate și reținerea cauzei spre rejudecare.

150. O asemenea concluzie s-ar întemeia pe regula de interpretare logică potrivit căreia unde legea nu distinge, nici interpretul nu trebuie să distingă (*ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus*), adică, altfel spus, textele legale general formulate trebuie să fie și general aplicate, interpretului nefiindu-i îngăduit să introducă restricții, condiții ori elemente de diferențiere.

151. În consecința unei asemenea interpretări, prevederile art. 501 din Codul de procedură civilă privitoare la judecata în fond după casare, aplicabile în cazul judecăților realizate, după caz, de tribunale sau curți de apel, ar urma să fie în egală măsură aplicabile și rejudecării realizate de Înalta Curte de Casație și Justiție, după ce aceasta, într-un ciclu procesual anterior, dispusese deja o casare cu trimitere. Ar rezulta, totodată, că în lipsa oricăror distincții sau nuanțări pe care legiuitorul să le fi realizat complementar introducerii în cuprinsul art. 497 din Codul de procedură civilă a sintagmei „*o singură dată în cursul procesului*”, Înalta Curte de Casație și Justiție este ținută să rejudece procesul în fond, în respectul prevederilor art. 501 alin. (3) din Codul de procedură civilă („*După casare, instanța de fond va judeca din nou, în limitele casării și ținând seama de toate motivele invocate înaintea instanței a cărei hotărâre a fost casată*”).

152. Tot astfel și în egală măsură, Înalta Curte de Casație și Justiție ar fi ținută să asigure și respectarea prevederilor alineatului (4) al art. 501 din Codul de procedură civilă: „*În cazul rejudecării după casare, cu reținere sau cu trimitere, sunt admisibile orice probe prevăzute de lege*”.

153. Concluzia care, în lumina unei asemenea interpretări a noului conținut al dispozițiilor art. 497 teza întâi din Codul de procedură civilă, s-ar impune ar fi deci aceea că Înalta Curte de Casație și Justiție își păstrează particularitățile jurisdicționale — cele consacrate istoric și susținute de argumente care explică rolul și misiunea unei instanțe supreme într-un sistem judiciar național — doar cu ocazia judecării și admiterii recursului într-un prim ciclu procesual. Într-un ciclu procesual ulterior, admiterea recursului și casarea hotărârii atacate ar obliga la reținerea cauzei spre rejudecare, ceea ce ar avea consecința că, pentru a realiza rejudecarea, natura activității jurisdicționale a instanței supreme s-ar schimba fundamental, Înalta Curte de Casație și Justiție fiind convertită într-o instanță de fond care ar putea să administreze probe și să stabilească starea de fapt, în contradicție chiar cu cele stabilite, sub aceste aspecte, de instanțele inferioare care pronunțaseră anterior hotărâri în respectivul proces.

154. Ar rezulta, așadar, că rejudecarea fondului realizată de Înalta Curte de Casație și Justiție după o a doua casare nu ar fi posibilă doar în situația în care faptele procesului au fost pe deplin stabilite la instanțele fondului sau sunt necontestate, ci și atunci când între părți există divergențe cu privire la acestea, fiind necesară administrarea de noi probe ori readministrarea celor deja administrate sau recalificarea faptelor procesului.

155. O asemenea înțelegere a implicațiilor și consecințelor modificării aduse art. 497 din Codul de procedură civilă prin Legea nr. 310/2018 se depărtează însă, cu o copleșitoare evidență, nu doar de înțelegerea, în dimensiunea lor fondatoare și în evoluția lor istorică, a scopului și particularităților procesuale

ale recursului soluționat de Înalta Curte de Casație și Justiție, dar, de asemenea, face cel puțin dificilă integrarea noului conținut al articolului în reglementarea de ansamblu a recursului, în special în ceea ce privește relația cu alte dispoziții legale definitorii pentru reglementarea acestei căi de atac, în condițiile în care, așa cum s-a menționat deja anterior, prevederile art. 13 lit. a) din Legea nr. 24/2000 stabilesc că actul normativ nou trebuie să se integreze organic în sistemul legislației, scop în care proiectul de act normativ trebuie corelat cu prevederile actelor normative de nivel superior sau de același nivel, cu care se află în conexiune.

156. Astfel fiind, este de considerat că interpretarea corectă a noului conținut al art. 497 din Codul de procedură civilă trebuie făcută cu respectarea exigenței legale a integrării sale organice în reglementarea de ansamblu a recursului. Prin urmare, este necesar a se ține seama de motivele avute în vedere de legiuitor (*ratio legis*) atunci când, în armonie cu tezele cuprinse în expunerea de motive care a însoțit proiectul noului Cod de procedură civilă, a stabilit prin Legea nr. 134/2010 întregul regim juridic al acestei căi extraordinare de atac, determinându-i scopul și funcțiile, precum și, în legătură cu acestea, dar derivat din ele, atunci când a stabilit întregul conținut de detaliu al reglementării, în acord cu marile principii care, în dimensiune istorică, au guvernat această cale de atac în întreaga ei existență legală, deci atât la fondarea ei, cât și în evoluția ei ulterioară ca instituție juridică fundamentală.

157. Tot astfel devine evident și că modificarea adusă art. 497 din Codul de procedură civilă nu poate fi înțeleasă izolat, limitat la lectura prevederilor acestui articol și a celor privitoare la judecata în fond după casare, cuprinse în art. 501 din Codul de procedură civilă.

158. Interpretarea sistematică, adică prin valorizarea relației dintre ele și a manierei în care, separat și împreună, conlucrează aceste dispoziții legale, înțelese în relație cu principiile expuse în cuprinsul expunerii de motive care a însoțit proiectul Legii privind noul Cod de procedură civilă, precum și interpretarea istorică și teleologică trimit la concluzia că, în afara oricărei îndoielei, intenția legiuitorului noului cod a fost aceea de a conferi recursului în materie civilă judecat de Înalta Curte de Casație și Justiție caracteristici care să corespundă modelului său consacrat istoric.

159. În armonie cu funcția constituțională a Înaltei Curți de Casație și Justiție, aceea de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii, recursul judecat de instanța supremă are, după cum deja s-a arătat mai sus, ca scop exclusiv verificarea legalității hotărârii atacate, iar nu a temeiniciei ei. Din acest motiv, recursul nu este devolutiv, cercetarea faptelor, administrarea și interpretarea probelor reprezentând prerogative acordate exclusiv instanțelor fondului (primei instanțe și instanței de apel).

160. Limitând, în raport cu unele reglementări anterioare, sfera motivelor de casare și circumscriindu-le doar la unele aspecte de legalitate, legiuitorul a avut în intenție să consolideze particularitățile controlului judiciar realizat de Înalta Curte de Casație și Justiție, excluzând posibilitatea ca, în cadrul recursului, să se poată ajunge, fie și consecutiv admiterii acestuia și casării hotărârii atacate, la efectuarea la nivelul instanței supreme a unor verificări de fapt care sunt specifice instanțelor de fond. Acest principiu nu ar fi însă contrazis în situația în care Înalta Curte de Casație și Justiție ar fi pusă în situația de a da efecte juridice unor fapte pe deplin stabilite de instanțele fondului sau care sunt necontestate, căci într-un asemenea caz instanța supremă nu ar trebui să stabilească ea însăși faptele, ci doar să determine efectele juridice care, potrivit legii aplicabile, decurg din existența respectivelor fapte. Or, o asemenea prerogativă se păstrează în sfera controlului de legalitate, fără a transgresa către cel de temeinicie.

161. Trebuie de asemenea remarcată, în acord cu tradiția istorică potrivit căreia instanța supremă, atunci când casează, o face cu trimitere, și menținerea în noul Cod de procedură civilă (prin art. 492) a prevederilor potrivit cărora „*În instanța de recurs nu se pot produce noi probe, cu excepția înscrisurilor noi (...)*”, ceea ce întărește concluzia potrivit căreia stabilirea faptelor și calificarea lor nu sunt compatibile cu recursul. Dacă ar fi dorit înfrângerea sau atenuarea acestui principiu, legiuitorul avea posibilitatea să modifice dispozițiile art. 492 din Codul de procedură civilă, stabilind că în recurs sunt admisibile și alte mijloace de probă decât înscrisurile.

162. Este greu de crezut că, atunci când a dispus modificarea prevederilor art. 497 din Codul de procedură civilă prin Legea nr. 310/2018, legiuitorul ar fi urmărit ca, după o a doua casare, Înalta Curte de Casație și Justiție să poată administra ea însăși, într-o aplicare rigidă a prevederilor art. 501 alin. (4) din Codul de procedură civilă, probe noi ori să le readministreze pe cele vechi. O asemenea soluție, dincolo de faptul că este complet străină întregii tradiții de reglementare a recursului (inclusiv din perioada comunistă), ar avea inclusiv neajunsul că se poate dovedi extrem de prejudiciabilă pentru părți, acestea putând fi puse în situația de a suporta costurile administrării de probe la sediul instanței supreme, costuri care pot fi semnificative prin raportare la distanțele existente între sediul Înaltei Curți de Casație și Justiție și anumite regiuni ale țării. De altfel, o asemenea soluție ar atrage și alte inconveniente care pot crea dificultăți în administrarea probelor, îngreunând, întâi de toate, aflarea adevărului și situația părților din proces.

163. Considerând că prin modificarea adusă prevederilor art. 497 din Codul de procedură civilă legiuitorul a avut în intenție să părăsească sistemul casării pure în scopul de a facilita, între anumite limite, scurtarea duratei judecării și văzând, totodată, că nu a găsit potrivit să aducă modificări altor dispoziții legale în materia recursului, concluzia care se impune este aceea că, deși s-a urmărit să se evite mai mult de o casare cu trimitere, nu s-a intenționat totuși să se extindă atât de mult efectele casării încât rejudecarea după casare să primească toate caracteristicile pe care le are atunci când alte instanțe de recurs decât Înalta Curte de Casație și Justiție sunt puse în situația de a rejudeca după casare. În același timp însă, pentru că este necesar ca noul conținut al art. 497 din Codul de procedură civilă să producă efecte juridice, trebuie considerat că, deși instanța supremă nu ar putea administra sau readministra ea însăși probe în scopul de a decide asupra existenței sau inexistenței unui fapt, judecata în fond după casare realizată de Înalta Curte de Casație și Justiție va putea consta în aplicarea legii la faptele pe deplin stabilite de instanțele fondului. A considera altfel, apreciind că judecarea în fond după o a doua casare ar putea avea valențele unei noi instrucții a procesului, implică transformarea instanței supreme într-o nouă instanță a fondului, creându-se un al treilea grad de jurisdicție. Or, în sistemul nostru procesual principiul general acceptat este acela al existenței a două grade de jurisdicție, acesta fiind un element care aparține setului de reguli fundamentale ale organizării judiciare.

164. Prin urmare, este dificil de admis că legiuitorul și-ar fi propus o reconsiderare atât de semnificativă a acestui principiu ce atribuie instanțelor de fond stabilirea laturii faptice a procesului și, în conjuncție cu el, o reconsiderare majoră a rolului și funcțiilor Înaltei Curți de Casație și Justiție, cu atât mai mult cu cât aceasta s-ar realiza prin simpla completare a tezei întâi a art. 497 din Codul de procedură civilă cu sintagma „o singură dată în cursul procesului” și în lipsa unei expuneri de motive la legea de modificare, care să se refere la intenția legiuitorului și la rațiunile care i-au întemeiat opțiunea.

165. În concluzie, Înalta Curte de Casație și Justiție reține că aplicarea integrală, fără condiționări sau limitări, a prevederilor

art. 501 din Codul de procedură civilă, nu doar în cazul judecății în fond realizate de alte categorii de instanțe decât cea supremă, ar ajunge să confere recursului, în ipoteza intervenirii unei a doua casări dispuse de Înalta Curte de Casație și Justiție, valențele unei căi de atac devolutive. Or, aceasta contravine principiilor arătate în expunerea de motive la proiectul Legii privind noul Cod de procedură civilă, evidențiind, inclusiv dintr-o

asemenea perspectivă, inaptitudinea modificării aduse art. 497 din Codul de procedură civilă prin Legea nr. 310/2018 de a se integra organic în ansamblul reglementării legale a recursului, precum și incapacitatea ei funcțională de a contribui la realizarea scopului și funcțiilor recursului soluționat de Înalta Curte de Casație și Justiție, astfel cum acestea se degajă din celelalte dispoziții legale în materie.

166. Față de toate cele arătate, trebuie considerat că, în cazul în care, în al doilea ciclu procesual, s-ar admite recursul, casându-se decizia atacată, Înalta Curte de Casație și Justiție va reține cauza spre judecare în fond numai atunci când, faptele fiind pe deplin stabilite, nu ar fi pusă în situația de a proceda la reanalizarea stării de fapt prin recalificarea faptelor sau prin completarea sau readministrarea probatoriului, în caz contrar cauza urmând a fi trimisă spre rejudecare la instanța de apel ori la prima instanță.

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

În numele legii

DECIDE:

Admite sesizarea formulată de Înalta Curte de Casație și Justiție — Secția I civilă pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile, în Dosarul nr. 16.667/3/2019*, și, în consecință, stabilește că:

În interpretarea dispozițiilor art. 497 din Codul de procedură civilă, în forma modificată prin Legea nr. 310/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative, în corelație cu prevederile art. 492 alin. (1), art. 498 și ale art. 501 alin. (3) și (4) din Codul de procedură civilă, în cazul în care în al doilea ciclu procesual se admite recursul, casându-se decizia atacată, Înalta Curte de Casație și Justiție va reține cauza spre judecare în fond numai atunci când nu ar fi pusă în situația de a proceda la analiza stării de fapt prin recalificarea faptelor sau prin completarea sau readministrarea probatoriului, în caz contrar cauza urmând a fi trimisă spre rejudecare la instanța de apel sau, după caz, la prima instanță.

Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 521 alin. (3) din Codul de procedură civilă.

Pronunțată în ședință publică, astăzi, 5 decembrie 2022.

VICEPREȘEDINTELE DELEGAT
AL ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
GABRIELA ELENA BOGASIU

Magistrat-asistent,
Elena Adriana Stamatescu

EDITOR: PARLAMENTUL ROMÂNIEI — CAMERA DEPUTAȚILOR

„Monitorul Oficial” R.A., Str. Parcului nr. 65, sectorul 1, București; 012329
C.I.F. RO427282, IBAN: RO55RNCB0082006711100001 BCR
și IBAN: RO12TREZ7005069XXX000531 DTCPMB (alocat numai persoanelor juridice bugetare)
Tel. 021.318.51.29/150, fax 021.318.51.15, e-mail: marketing@ramo.ro, www.monitoruloficial.ro
Adresa Centrului pentru relații cu publicul este: șos. Panduri nr. 1, bloc P33, sectorul 5, București; 050651.
Tel. 021.401.00.73, 021.401.00.78, e-mail: concursurifp@ramo.ro, convocariaga@ramo.ro
Pentru publicări, încărcați actele pe site, la: <https://www.monitoruloficial.ro/brp/>

